

DISQUISITIO
DE
RELIGIONE PYTHAGORAE.
A J. ZIMMERMANNO.

C12

Pars prior.

Maximam esse *Disciplinam Mathematicarum* utilitatem, ad perficiendam Hominum mentem, & ad addiscendas rectæ rationationis leges, fatentur omnes, quotquot res suo pretio æstimare possunt. Hæ disciplinæ animum præparant, ut nihil admittat, nisi certum, solidum, & perspicuum: Si illi, qui Literis vacant, mature his disciplinis vacarent, fieri non posset, quin in aliis literarum studiis accuratiores, atque feliciores futuri essent, innumerasque lites, atque λογισμοις evitarent. At ut omnium, etiam præstantissimarum rerum, abusus est; ita factum sæpissime, ut non vitio disciplinæ, quæ excellentissima est, sed eorum, qui ei vacant, multa dogmata potius tenebris involuta, quam in clariore
Tom. III. L luce

In: Museum Helveticum, X - 1748 - p. 161 - 189
XI- 1748 - p. 345 - 369

luce posita fuerint. Multi, qui Mathematicas disciplinas callent, ubi de argumento alio sermo est, non melius, imo pejus aliquando quam alii, ratiocinantur. Multi numeros ad res Theologicas explicandas adhibentes, rem potius sanctissimam obscurant, quam explicant. Nec mirum est hoc ita fieri. Disciplinæ Mathematicæ nituntur ideis claris & abstractis; aliæ non item. Ineptus esset, qui *rem facti*, uti in scholis loquimur, numeris, & figuris Mathematicis demonstrare vellet. Non loquimur de certitudine principiorum, quibus nititur methodus Mathematicorum: Nemo de hoc dubitaverit, qui vel a limine eas disciplinas salutavit. De adplicatione saltem inepta hic sermo est. Inductione exemplorum ex Hist. Literaria moderna hoc probare possem; at sufficit mihi exemplum celebris inter antiquos Philosophi, *Pythagoræ* nempe, Italicæ Philosophiæ Conditoris. Is tantam nominis famam adeptus est, ut teste Cicerone Lib. II. de Orat. cap. 37. *olim omnes Viri Sapientes dicti sint Pythagoræ*. Hic pro temporum, quibus vixit, ratione Mathematicas disciplinas excoluerat; at ita, ut numeros ad res intellectuales explicandas atque originem omnium rerum pandendam exhibens, res pulcherrimas, & difficillimas confuderit potius, quam explicaverit. An enim melius intelligitur, quæ sit Natura Numinis, ejusque proprietates, si *Movada* voco? Num rerum corporearum natura mihi magis perspecta est, si eam *duada* adpello? Numeri ita rectissime Cl. Burnetus *Archæolog.* pag. 428 *sequuntur res, rerumque divisionem: neque si antecederent, aut corporibus molem aut animabus & mentibus cogitationem conferre possunt, cum utrisque destituantur.* Manifestum est, numeros præter numeros

ros nihil posse prognerare : nullam habent ultra vim aut efficaciam. Possunt quidem repræsentare suo modo rerum gradus & genera , sed efficere non possunt ; neque vices materiæ supplere in rerum affectione. Quin , age mi Pythagorice , si negas experiamur paulisper : fac mihi tuis numeris non Deum , aut mentem , ut tu jactare soles : sed corpusculum aliquod ; lapidem ex. gr. vel si mavis , lupum. Accinge te ad opus , quos numeros habes aptissimos ad hoc propositum ? pares vel impares : mares vel feminas ? pro tuo ingenio quales velis accipe , sed steriles sunt omnes mihi crede , & ad generandum lapidem inepti. Quid si mutato consilio , numeros planos aut solidos adhibeas , vel forsan quadratos , nihil hinc efficies præter figuras quasdam imaginarias : & ex nihilo quadrato vel cubico plano vel solido nihil fit. Denique si unitates compingas , si binarium , ternarium , quaternarium , ceterosque cum suis mirificis virtutibus : adde , subtrahes , divide , compone , in omnes te partes verte , omnes vires exprome : Numeri sunt adhuc & præterea Nihil. Nihil lapideum emergit , multo minus humanum & divinum. Hæc Burnetus. Certe hac sua agendi ratione non solum res sublimes obscuravit Pythagoras ; sed & quod communiter fieri solet , effecit ; ut in diversissimas sententias sensum ejus raperent Interpretes : unde etiam factum , ut nostra ætate , qua Philosophicæ disciplinæ melius excultæ sunt , methodus pythagorica fuerit neglecta , immo a Doctis Viris explosa. Ad hanc obscuritatis causam accedebat modus tradendi sua Decreta : isque duplex , vulgaris nimirum , & arcanus. Hinc non solum discipuli pro ingenii diversitate diversimode præcepta Docentis interpretabantur ; sed & plerique qui secuturis ætatibus examini subiciebant Pythagoræ mentem. Quid dicam de symbolica tradendi

di disciplinas methodo, num hæc tandem Philosopho in Mathesi versato, digna? (*)

II.

At non id jam agimus ut quam accurata, vel imperfecta fuerit *Pythagoræ* methodus philosophandi a nobis tradatur; sed ut mentem ejus de præcipuis Religionis articulis excutiamus.. Notum enim est Historiæ Philosophicæ peritis *Pythagoram* etiam in Catalogum *Atheorum* fuisse relatum. Antequam vero id facimus, necesse est, ut de Auctoribus qui *Pythagoræ* vitam, atque decreta exposuerunt aliquid præmittamus. Præcipui autem sunt *Jamblichus*, *Porphyrus*, *Diog. Laertius*, & *Hierocles*. Quam accurati rerum gestarum narratores illi sint, norunt, qui auctores vel semel tantum evolverunt. *Jamblichus* & *Porphyrus* Panegyricum potius, quam accuratam vitæ, dogmatumque historiam nobis dederunt: dumque multa falsissima tradunt, miraculaque ridicula Ei tribuunt, in cæteris etiam fidem amittunt; ut nihil dicam de tempore, quo hi Homines vixerunt. Præterea apertum est illos omnia Decreta *Pythagoræ* ad suas opiniones prorsus inflectere, adeo ut vix colligi possit, quid ipse
senses

- (*) Plures causas obscuritatis in hoc argumento adduxit Eruditissimus Brukerus in luculenta dissertatione de convenientia numerorum *Pythagoræ* cum Ideis *Platonis*, inserta Cl. Schelhornii nostri Amœnitat. *Litterar.* Tom. VII. cum qua confer. quæ in ipsa *Historia Critica Philosophiæ* Tom. I. p. 991 & sq. de causis obscuritatis adiecit. Conferenda hæc dissertatio non solum propter doctrinam *Pythagoreorum* de numeris, quæ intricatissima est; sed quod universæ disciplinæ *Pythagoræ* lucem accendere possit.

senferit: *Laërtius* his in eo præstat, quod multa *μετεωρολογηματα* platonica omittat, cæterum in iis, quæ narrat, *more suo*, nec perspicuum sequitur ordinem; neque apte totius systematis nexum tradit, sine quo tamen difficile perquam est de universo Systemate iudicium ferre. Ultimus denique, *Hierocles* nimirum, jejunos est in decretis Pythagoricis enarrandis, atque præcepta *Platonis* & *Stoicorum* turpiter cum *Pythagoricis* sententiis commiscet. Succurrere quidem nobis voluit D. *Dacier*, dum vitam *Pythagoræ* conscripsit; at ille *Encomiastes* potius est, quam *Historicus*, plurimamque adfert aliena a Decretis *Pythagoricis*: interim cum Viri Docti, qui *Pythagoram* Atheismi postulant, ad hos Auctores aliquando provocare soleant, nemo nobis vitio vertet, dum meliora ad manus non sunt; si ex iisdem pariter aliquando testimonia repetamus. Neque interim ea quæ ex *Cicerone*, *Plutarcho*, *Sexto Empirico* Patribusque citari, & adduci solent, silentio transibimus. Versabimur autem in hoc argumento ita; ut primo sententiam *Pythagoræ* de Deo, origine omnium rerum, Providentia, libertate hominis, mentisque statu post mortem, proponamus, atque dein Virorum Doctorum argumenta, quibus *Pythagoram* Atheismi convincere volunt, sub incudem vocemus.

III.

Antequam vero loca ipsa, quibus probari posse videtur, *Pythagoram* de Religione non adeo male sensisse adteram, insignem locum *Ciceronis* Lectoris oculis subijciam, in quo cur Philosophiæ operam suam consecraverit *Pythagoras* aperit: locus extat *Tusc. quæst. Lib. V. Sect. 8. & 9. pag. m. 248.*

L 3

ita

ita sonans: *Quem* (Pythagoram nimirum), *ut scribit auditor Platonis Ponticus Heraclides, Vir Doctus in primis, Philiuntem ferunt venisse, eumque cum Leonte, principe Philiastorum docte & copiose disseruisse quædam: cujus ingenium & Eloquentiam cum admiratus esses Leon, quæsvisse ex eo, qua maxime arte consideret? At illum artem quidem se scire nullam, sed esse Philosophum. Admiratum Leontem novitatem nominis quæsisse, quinam essent Philosophi, & quid inter eos & reliquos interesset. Pythagoram autem respondisse, similem sibi videri vitam hominum & mercatum eum, qui haberetur, maximo ludorum apparatu totius Græciæ celebritate. Nam ut illic alii corporibus exercitatis gloriam & nobilitatem Coronæ peterent: alii emendi, aut vendendi quæstu & lucro ducerentur: esset autem quoddam genus eorum, idque vel maxime ingenuum, qui nec plausum nec lucrum quærerent, sed visendi causa venirent, studioseque perspicerent quid ageretur, & quo modo: item nos quasi in mercatus quædam celebritate ex urbe aliqua sic in hanc vitam ex alia vita & natura præfectos: alios gloriæ servire, alios pecuniæ: raros esse quosdam, qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam studiose intuerentur: hos se appellare sapientiæ studiosos: & ut illic liberalissimum esset, spectare, nihil sibi adquirentem, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque præstare. Hactenus Pythagoras. Quam recte hæc per omnia dicantur, & quam accurate ad normam hanc vitam moresque suos composuerit, jam quidem non quæram. Utinam omnem diligentiam impendisset, ad cognoscendum Numen, ejusque Voluntatem, quantum Ei cernere datum fuerat. Quousque autem progressus fuerit, mox audiemus: Et ad existentiam quidem Numinis, ejusque Naturam*

ram quod attinet, non pauca adsunt testimonia, quæ probant Pythagoram O. M. Numen admisisse: Justinus M. de Monarchia Dei pag. m. 105. unum tantum Numen admisisse Pythagoram auctor est: citat enim sq. versus:

Ἐἰ τις ἔρει Θεὸς ἔμμε παρ' ἑνὸς ἔτος ὀφείλει
Κοσμον ἴσον τῷ τῷ Σησας ἔπειν ἔμος ἔτος
Κὲχι μόνον Σησας ἔπειν ἔμος, ἀλλὰ καλοῖται
καὶ περὶ τούτου. i. e.

*Extra unum, si fors jactet sua Numina quisquam
Debet & is merito, talem sibi condere mundum
Ipse suum testans, quo sit factore creatus.
Et qua de causa.*

Idem cohort. ad Græcos pag. m. 18. Pythagoras autem, inquit Mnesarchi, qui Philosophiæ suæ præcepta per symbola arcana tradidit, sicuti, qui vitam ejus scripserunt, testantur, digna & ipse Ægyptia peregrinatione de uno & singulari Deo sensisse videtur. Unitatem namque rerum omnium originem, eandemque bonorum omnium causam esse dicens, per allegoriam, unum, atque eum solum esse Deum docet. Id vero sic se habere ex eo patet, quod Morada id est unitatem (seu potius Solitatem) & Ἐν hoc est unum differre inter se ait: Unitatem sive solitatem quippe, in iis, quæ intelligentia comprehenduntur: Unum autem in numeris esse. Sin clariorem adhuc Pythagoræ de uno Deo opinionis probationem scire cupitis, audite sententiam ejus; sic namque dicit: Sane quidem Deus unus est; non ille autem quomodo nonnulli sunt suspicati, extra hunc mundi Ornatum: Sed ipse in se totus in circulo toto generationes omnes inspicens Secularum omnium est temperatio & virtutum ærumque ejus omnium Opifex, Principium Omnium,

unum, Caeli lumen & Parens omnium, mens & animatio universorum circularum omnium motio. Iisdem fere verbis utitur Cl. Alex. Cohort. ad Græcos pag. m. 47. Minut. Felix pag. 178. Edit. Gronov. Pythagoræ Deus est animus per universam rerum naturam commens, & intentus, ex quo etiam animalium omnium vita capiatur. Ita similiter Lactantius Lib. I. cap. 5. & de ira cap. 2. Salvianus de Gubernat. Dei Lib. I. pag. 4. secuti omnes Ciceronis locum, de quo infra dicendi commodior erit occasio. Aliter de hoc argumento præter Theophilum, (de quo infra) loquitur Epiphanius Hæretifex Lib. I. adversus Hæreses ait: Σωμα δὲ ὁ Πυθαγόρας λέγει εἶναι τὸν θεὸν τέλει ἐν ἔργον, ὀφθαλμοὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα ὥσπερ ἐν ἀνθρώπῳ, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἀστὲρα καὶ τὰ κατ' ἔργον στοιχεῖα. i. e. Pythagoras ait Deum esse corporeum, videlicet cælum; ejus oculos cæterasque tanquam in homine partes Solem, & Lunam constituit, ac reliquas stellas & Elementa.

IV.

Produximus celebriora Patrum testimonia de opinione Pythagoræ, quam de Deo habuit. Cum autem parum inter se conveniant, recurrendum est ad aliorum etiam testimonia, ut ex omnium collatione, quid Samius ille Philosophus senserit, tandem colligi possit. Janſſichus de Vita Pythag. pag. 72. edit. Küsteri, ita mentem Philosophi pandit; dicens: Ἀπαντα μὲν τοι ὅσα περὶ τῆ πραττειν ἢ μὴ πραττειν διορίζουσιν ἰσοχάσκει πρὸς τὸ Θεῖον, καὶ ἀρχὴ αὐτὴ ἐστὶ (sic recte restituit textum Küsterius) καὶ λόγος ἕτος τῆς φιλοσοφίας. Τέλειον γὰρ ποιεῖσιν ἄνθρωποι, ἄλλοθεν ποθεῖν ζητῶντες τὸ εὖ ἢ παρὰ τῶν Θεῶν. Καὶ ὁμοίον ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν βασιλευομένῃ χωρᾷ

χώρα τῶν πολλῶν τινὰ ὑπαρχόν θεραπευοὶ ἀμελητὰς αὐτὲ τε παντῶν ἀρχόντος. Τοιοῦτον γὰρ οἰοῦνται ποιεῖν καὶ τὴς ἀνθρώπων. Ἐπεὶ γὰρ ἔστι τε Θεὸς, καὶ ὅτος παντῶν Κυρίος δὲν ὁμολογεῖται παρὰ τε Κυρίῳ το ἀγαθὸν αἰτεῖν. Παντες γὰρ ἕς μὲν ἀν'φιλῶσι, καὶ ὅς ἀν' χαιρῶσι τοιοῦτοι, διδδασὶ τὰγαθα, πρὸς ἕς δὲ ἱναντιῶς ἔχουσι τὰ ἱναντια &c. i. e. *Ac omnia quidem praecepta, quibus quid agendum quid non agendum sit, definiunt, ad divinum Numen tendunt, estque hoc principium, & eo omnis vita ordinatur ut Deum sequamur, atque huius Philosophiae ratio est, quod ridicule agant homines, qui quod bonum est, aliunde quam a Diis petunt. Perinde ac si quis in provincia, Regis potestati subiecta, quendam e Civium numero Praefectum colat, neglecto eo, qui omnibus dominatur. Tale enim quid Pythagorei existimant ab hominibus illis fieri. Cum enim & Deus sit, & imperet omnibus, in confesso est, quod bonum a Domino petendum sit: omnes enim Diis bona tribuunt. Iisdem fere verbis hoc repetit Sect. 137. Idem pag. 84. admonebat, περὶ τε Θεῶν, περὶ τε Δαιμονικῶν καὶ περὶ τε Ἡρώικῶν· εὐφημον τε καὶ ἀγαθὴν ἔχειν διανοίαν. Porphyri pag. 41. Τοιαυτὰ παρῆναι, μαλίστα δ' ἀληθεύειν. τὸτο γὰρ μόνον δυνατὸν εἶναι τὴς ἀνθρώπων ποιεῖν Θεῷ παραπλησίως. Ἐπεὶ καὶ παρὰ τε Θεῷ, ὡς παρὰ τῶν μαγῶν ἐπυνθανετο, ὅν' Ορομαζην καλεῶσιν ἐκεῖνοι, τὸ μὲν σώμα φωτὶ, τὴν δὲ ψυχὴν ἀληθείᾳ. i. e. *Talia praecipere solebat. Inprimis autem veritati studendum, solum enim illud homines Deo similes efficere posse. Nam & Deum ipsum, ut ex Magis cognoverat, quem illi Oromasden appellant, corpore quidem luci, anima autem veritati similem. Idem asserit Stobaeus serm. XI. de veritate. Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς τί ποιοῦσιν ἄνθρωποι Θεῷ ὁμοίον, ἔφη. Ἐὰν Ἀληθεύωσιν. οἱ δὲ Μαγοὶ ἀποφαινόνται τε Μεγίστην τῶν**

L 5

Θεῶν

Θεων, ὃν Ωρομασδην καλεσιν εἰσικεαι το μεν σωμα φῶσι, την δι ψυχην ἀληθεια. Confer *Rittersbusium* in notis pag. 58. digna etiam est *elegantissima* Oda amplissimi Viri J. A. Thuani, quam in *Veritatem* scripsit, quæ inibi legatur. *Hierocles* fere initio *Comment. in Aurea Carm.* memorat, *Pythagoram* agnovisse τον Δημιουργικον μονον Θεον, ὃν Θεον Θεων κυριως ἀν ἱποτι τις και Θεον ὑπαθον και ἀριστον. Postea ubi de *quaternario* agit, scribit; Ἐστὶ γὰρ Δημιουργος των ὁλων και αἰτια ἡ τέλεια Θεος νοῦλος, αἰτιος τε ὑρανις, και αἰσθητε Θεο. Hinc simul patet quo sensu cælum, aliquando Θεον adpellarint *Pythagorici*; eodem nimirum sensu, quo *Plato* τον Θεον νοητον ab αἰσθητῷ distinxit. *Anonymus* de *vita Pythag.* apud *Photium* pag. 65. ὁ Θεος καὶ τον νυν και τον λογον ἀεὶ ενεργει. Verbo *Porphyrus* & *Jamblichus* per universam vitæ historiam ipsi tribuunt hanc laudem, quod O. M. Numen admiserit, de eo præclare senserit, illudque colendum esse constantissime asseveraverit. Non diffitemur interim ineptissimam simul superstitionem eidem tribui. At pergamus ad alios Auctores atque testes: *Auctor* των φιλοσοφημ: pag. 26. de *Pythagora* ait: την Μοναδα ἀπεφηνάτο εἶναι τον Θεον: *Unitatem* adfirmavit esse *Deum*. *Plutarchus* Lib. I. cap. 7. de *Placit. Philosoph.* Πυθαγορας των ἀρχων την μεν Μοναδα Θεον και Τ ἀγαθον, ἡτις ἐστὶν ἡ τε ἑνος φυσικς, αὐτος ὁ νους. Την δ' ἀριστον Δυαδα δαιμονα και το κακον, περι ἣν ἐστὶ το ὑλῆσον πληθος, ἐστὶ και ὁρατος ὁ κοσμος. i. e. *Pythagoras* de *principiis Unitatem Deum* ac *bonum*, quæ sit *unius natura*, ipsa *mens*. *Infinitam* autem *Binarii naturam*, *genium* & *malum*, unde est *multitudo materiae* & *visui expositus mundus*. Videtur hic *Plutarchus* innuere, quod *opero*se in libello de *Iside* & *Osiride* contendit, *Pythagoram*

nam duo sibi adversa rerum æterna admisisse principia. Quidquid autem sit de eo cum reliquis in eo consentit, Pythagoram Deum Μοναδα adpellasse. Eodem libro cap. 3. clarius adhuc mentem ipsius exprimit dicens: Πυθαγορας Μνησαρχος Σαμιος ὁ πρῶτος φιλοσοφίαν τετῶ τῷ ῥήματι προσαγορεύσας, ἀρχὰς τὰς ἀριθμοὺς καὶ τὰς συμμετρίας τὰς ἐν τέλει, αἱ καὶ ἀρμονίας καλεῖ, τὰ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων συνθετὰ στοιχεῖα, καλεῖμενα δὲ γεωμετρικά. παλιν δὲ τὴν Μοναδα καὶ τὴν ἀόριστον Δυαδα ἐν ταῖς ἀρχαῖς. Σπεύδει δὲ αὐτῶ των ἀρχῶν ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ποιητικὸν αἴτιον καὶ ἰδίων ὅπερ ἐστὶ νῦς ὁ Θεός. ἡ δὲ ἐπὶ τὸ παθητικὸν τε καὶ ὕλικον ὅπερ ἐστὶν ὁ ὁρατὸς κόσμος. i. e. Pythagoras Mnesarchi filius Samius, is qui Princeps Philosophi nomen usurpavit, rerum principia censuit esse numeros, eorumque inter se sive proportionales sive concinnitates, & ex utrisque composita Elementa, quæ Geometrica dicuntur. Rursus unitatem, & infinitati conjunctum Binarium in principiis ponit. Tendunt autem Principia ejus alterum ad effectricem causam & formantem, quæ est Deus sc. mens: alterum ad perpeffionibus subiectam & materialem, quæ est mundus in visum incurrens. De eodem in Numæ: ὅτε γὰρ ἐκεῖνος αἰσθητὸν καὶ παθητὸν ἀόρατον δὲ καὶ νοητὸν ἀπελαμβάνει εἶναι τὸ πρῶτον. Sextus Emp. p. 566. ed. Fabr. fatetur, Pythagoram Deum agnovisse. Laërtius de Eodem: ἀρχὴν μὲν ἀπαντῶν Μοναδα, ἐκ δὲ τῆς Μοναδὸς ἀρίστον Δυαδα ὡς ἂν ὕλην τῇ Μοναδὶ αἰτίῳ ὄντι ὑποσθῆναι. Omnium rerum id quod unum sit, esse initium. Ex eo geminum, quod infinitum sit, profectum tanquam materiam, illi ipsi Uni, quod causa est, subiectum esse. Cl. Olearius in notis ad vitam Apollon. Thyasensis Lib. IV. cap. 28. ita explicat Pythagoreorum mentem de hoc argumento: Illi (inquit) Deum sum-

summum το νοντον dicebant: ab eo Spiritus creatos omnes, humanasque adeo etiam mentes ejus contemplatione vitam accipere putabant, quos inde νοερα dicebant. Huc spectat locus Plotini Ennead. V. Lib. I. cap. 4. το δὲ ὄν h. e. Summus Deus τῷ νοεῖσθαι τῷ νοῖ διδόναι το νοεῖν καὶ το εἶναι. Et Proclus ad Timæum Plat. Lib. I. p. 6. ex Chaldaicis Oraculis allegat ista: τῶσδε δὲ τῷ νοῦντι το νοντον. Et Hesychius ex istis Philosophis: Νοερον πνευματικον. Νοερον μὲν ἐστὶ το νοῦν. Νοντον δὲ το νοῦμενον. Ita Hippodamus Pythag. apud Galeum pag. 650. ratione inquit prædita quadam ipsa perfecta sunt, quæ per se sunt perfecta, nec ulla re externa vel ut sint, vel ut bene sint, indigent qualis quidem sit Deus. Et pag. 661. Ac Deus quidem nec virtute ab aliquo percepta bonus, nec felicitate comitante beatus est redditus. Etenim natura tum bonus, tum beatus erat, semperque & fuit & erit, nec unquam talis esse desinet, cum interire non possit. Archytas ibid pag. 673. Eo autem differt a Viro bono Deus, quod Deus non tantum sincera & omnis humana perturbationis experte virtute præditus est, verum etiam ejus facultatem tranquillam & liberam, pro æternorum factorum maiestate ac magnificentia, possideat: homo vero non tantum per humanam naturam ea minore fruitur, verum sæpe vel per bonorum neglectum vel per potentem consuetudinem, vel per pravam naturam, vel per alia multa veri boni fastigium assequi. Quod si jam adducta illa Patrum & Philosophorum testimonia in summam colligamus, huc omnia redire videntur: Pythagoram (1.) admisisse Ens aliquod primum, Causam primam omnium rerum. (2.) Causam illam cæteris rebus omnibus originem dedisse, (3.) Causam illam esse substantiam intellectualem ab omnibus rebus corporeis prorsus secretam abstractam-

etiamque. Unius *Epiphanii* auctoritas obstat : at quæ tanti non est, ut cæteris testimoniis veterum, & virorum in Historia Philosophica longe magis versatorum opponi possit. Quam ineptiat cum de *Pythagoricis* loquitur ipse ostendit *Petavius* : His tamen non obstantibus, sunt qui putent, Deum *Pythagoræ* nonnisi esse formam, essentiam, atque vitam mundi, omnia penetrantem, naturæque igneæ. Inter eos est Clarissimus & amicissimus *Bruckerus* Hist. Philosoph. Tom. II. pag. 155. & 163. Quamvis autem multum tribuam Eruditissimi Viri judicio, ejusque insignem Historiæ Philosophicæ peritiam admirer, non diffiteor tamen rationes ab ipso adductas, me in adsensum nondum pertraxisse. Cur id factum sit, dicam. Et (1.) quidem dum Cl. Vir probare vult: naturam Dei, sive Deum, *Pythagoræ* nonnisi esse formam, vim atque vitam mundi intra se cuncta cientem, provocat ad loca Cl. *Alexandrini* & *Justini M.* Sect. 3. a nobis producta : at revera loca illa non adeo sunt perspicua, ut probent, quod intendit Cl. Vir, non enim hic habemus exactam definitionem, sed qualemcunque descriptionem, exigendam ad aliorum Scriptorum de *Pythagoræ* opinione agentium testimonia : hujus descriptionis summa, si omnia rite perpendimus huc redit: Deus non est mens nihil plane cum mundo commune habens, & ab ea plane remota, sed vim suam potestatemque jugiter in eam exercet. Si singulorum verborum apices consectari velimus innocentissimas propositiones damnare licet. (2.) Cl. *Bruckerus* contendit hanc vim omnia permeantem fuisse naturam igneam & ætheream. Probat prius testimonio *Porphyrii* dicentis: *Pythagoram* dixisse, Deum corpore luci,

luci, mente autem veritati similem: at & hoc testimonium non probat naturam Dei nonnisi substantiam igneam esse: voluit Porphyrius homo Platonius Dei naturam rebus perfectissimis comparare atque hinc inter corpora lucem, inter intellectualia veritatem exempli loco ponit. Certum est, *Pythagoram* non existimasse, Deum hominis instar mente & corpore consistere. Eundem Deum *Pythagoræ* ex æthere consistere probare vult Cl. Vir hoc argumento: mentem, juxta opinionem *Pythagoræ* fuisse partem ætheris, hanc autem fuisse particulam Essentiæ divinæ, unde sequatur, Deum *Pythagoræ* æthereum esse. At huic sententiæ ob stare videntur omnia fere veterum testimonia, omnia enim, aut saltem pleraque probant, Eum *Movados* nomine intellexisse substantiam intellectualem, quod ipse Cl. Vir loco citato pag. 166. fatetur. Idem doctissimus Vir *Otii Vindelici* p. 188. & *Amanit. Liter.* Tom. VII. pag. 217. contendit, *duados* nomine intelligenda intellectuales substantias, non materiam: Quod si illa *Movac* æque ac *duac* non sunt substantiæ materiales, sed, ut expresse Veteres intellectuales, dici non potest, Dei naturam ex mente *Pythagoræ*, nonnisi ex purissimo aëre constituisse. *Sextus Empyr.* insuper pag. 675. sq. probat, *Pythagoreos* asseruisse, numerum esse principium rerum incorporeum. Quod confirmare videtur ipse doctissimus Vir, dum in erudita dissertatione Tom. VII. *Schelhornii amanitatibus* inserta probare sustinet, ideas Platonis & numeros *Pythagoræ* idem fuisse. Ideæ autem Platonis non erant substantiæ corporeæ. Quod si denique mentes humanæ (quas numeros se ipsos moventes vocavit *Pythagoras*) uti contendit Cl. Vir, ex Deo ortæ

ortæ sunt ; Deus autem *Μονας* intelligibile quid est, necesse etiam est, mentem non esse æthereæ substantiæ, sed intellectualis. Quod si tamen (cum evidentia mathematica locum hic non habeat) Deus *Pythagoræ* ex æthere, quoad essentiam constitit, omnibus autem simul iis virtutibus & perfectionibus, quæ in substantiam perfectissime intelligentem cadere possunt, ornatus fuit, erravit quidem ; sed Deum tamen pro causâ bruta & mere passiva habuisse dici non potest. Confer de loco *Porphyrîi* a Cl. Viro adductio *Schefferum de constit: Philosoph. Italica* cap. VII. pag. 48. sq. ubi plura eo spectantia.

V.

Vidimus *Pythagoram* professum esse Numen id. que a materia prorsus secretum, quæritur autem unde materia tandem orta sit secundum *Samium*. Cl. *Wolffius Manich. ante Manich.* pag. 118. sq. existimat *Pythagoram* duo æterna admisisse rerum Principia ; nimirum Deum, & materiam. Nescio tamen utrum allata a Viro Doctissimo loca, id probent. Concedit ipse in *Cudworthi* sententiam, asserentis ; per *Μοναδα* Deum ; per *Δυαδα* vero res materiales intelligendas. Quæ vero sunt longè simillima. Hoc duntaxat quæritur, utrum illa *δυας*, seu rerum corporearum complexus, per se ipsum ab æterno extiterit. Provocat Cl. Vir ad *Porphyrîum* qui pag. 46. & 47. ita loquitur : των πρωτων εν λογων και ειδων το αυτο εποισαν οι πυθαγοριοι , μη ισχυοντες λογω παραδεναι τα ασωματα ιδη και τας πρωτας αρχας , παρεγενοντο της ενοτητας λογον και τον της ταυτοτητας και της ισοτητας και το ιτιον της συμπτωσις και της συμπαθειας και της σωτηριας

ρίας των Ὀλων τε κατὰ τὰυτα καὶ ὡσαύτως ἔχοντος
 Ἐν προσηγορεύσαν. καὶ γὰρ τὸ Ἐν τοῖς κατὰ μέρος Ἐν
 τριετον ὑπάρχει ἠνωμένον ταῖς μερεσίν καὶ συμπνεν
 κατὰ μετέσειαν τε πρώτῃ αὐτῇ. Τὸν δὲ τῆς ἑτεροτη-
 τος καὶ ἀνισότητος καὶ παντός τε μερίσῃ, καὶ ἐν με-
 ταβολῇ καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντος δυοειδῆ λόγον καὶ
 δυάδα προσηγορεύσαν. i. e. *Idem ergo & Pythagorei
 in primis rationibus seu adfectionibus formisue idem fe-
 cere. Cum enim incorporeas formas ac prima principia
 verbis tradere non possent, ad demonstrationem per nu-
 meros confugerunt atque ita Unitatis, & Identitatis at-
 que æqualitatis rationem causamque amicæ conspiratio-
 nis atque mutuae adfectionis & conservationis Universi,
 secundum idem atque eodem modo se habentis Unum
 appellabant. Unum enim illud quod in particularibus
 conspicitur tale existit, partibus unitum ac conspirans ob
 primæ causæ participationem. Diversitatis autem, atque
 inæqualitatis omnisque dividui & in continua mutatione
 versantis & modi hoc modo, illo modo se habentis biformem
 rationem Binarium vocabant. Ex hisce verbis
 mea opinione non probari potest, quod Pythagoras
 duo rerum æterna admiserit principia, neque τε
 Ἐνος nomine videtur idem intelligi, quod Μονάδος:
 τὸ Ἐν videtur hic denotare totum Universum har-
 monice dispositum; δυάς vero materiam ipsam in
 se spectatam, quatenus fluxa est, multisque con-
 stat partibus. Quod si contendas τε Ἐνος nomine
 Causam ordinis intelligi, non refragabor; sed hoc
 posito unum hoc sequitur; τε Ἐνος nomine Deum,
 δυάδος autem materiam fluxam ex mente Pythagoræ
 appellandam. Utrum æterna sit illa δυάς, necne
 non significat: distinctionem aliquam inter τὸ Ἐν &
 inter τὴν δυάδα a Pythagoreis admitti, testis est Ano-
 nymus in vita Pythagoræ apud Photium pag. 57.
 Edit.*

Edit. Küstleri. Ὅτι (inquit) διαφερεῖν ἔλεγον δι' αὐτοῦ
Πυθαγόρου Μονάδα, καὶ Ἐν. Μονὰς γὰρ παρ' αὐτοῖς
ἰσχυρίζετο ἢ ἐν τοῖς νοητοῖς ἔσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἀριθμοῖς.
confer *Sextum Emp.* pag. 677. sq. *Plutarchus* equi-
dem ad quem Cl. Vir provocat, in libello de
Iside & Osiride τὴν δυάδα ὅλην vocari a *Pythagora*
contendit, atque hoc nomine materiem intelligi.
Similiter de *Placit.* Lib. I. cap. 3. & 7. At hoc unum
quæritur, utrum *δύας* illa, materia illa, per se ab
æterno extiterit. Solemus & nos dicere, duo esse
substantiarum genera unum Intellectuale, alterum
extensum & solidum: neque tamen principio ma-
teriali æternam attribuimus subsistentiam. Provo-
cat insuper Cl. *Wolffius* ad locum a *Windeto* cita-
tum, in quo *Pythagoras* dixisse fertur, τὴν ἀνάγκην
τῷ κόσμῳ περικεῖσθαι. Quæ verba (loquitur Cl.
Wolffius) ille recte de prava primæ materiæ na-
tura interpretatur, in qua νεῖκος viguit, etiam mun-
dum jam ornatum urgente undique, ita ut stabili
pulchritudine diu gaudere nequeat. Locus ille ad
quem *Windetus* provocat extat apud *Plutarch.* de
Placit. Ph. Lib. I. cap. XXV. Πυθαγόρας, inquit,
ἀνάγκην ἐφ' ἣν περικεῖσθαι τῷ κόσμῳ. Quæritur autem,
quid ἀνάγκης nomine intellexerit *Pythagoras*? Notum
quam variam potestatem huic voci dederint Phi-
losophi. Patet hoc ex hoc ipso capite XXV. ubi
de *Parmenidis* sententia sermo est. *Parmenides*, in-
quit, τῆς ἀνάγκης nomine intellexit τὴν ἰμμερμένην,
προνοίαν, δίκην, καὶ κοσμοποιον. Quod si ad hanc
notionem liceret *Pythagoræ* mentem explicare, sen-
sus loci *Plutarchi* esset; Dei provida cura contineri
mundum; atque hic sensus posset confirmari ex eo-
dem *Plutarcho*, Lib. V. de placit: cap. 4. de in-
teritu mundi ex mente *Pythagoræ* loquente. Πυθα-
τομος.

Tom. III.

M

γορας,

γῶρας, inquit, καὶ Πλατῶν γεννητὸν ὑπὸ Θεοῦ τὸν κοσμον καὶ φθαρτὸν μὲν, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει αἰῶνι, τὸν γὰρ εἶναι διότι σωματικόν, ἢ μὴ φθαρησομένον γε, προνοία καὶ συνοχή Θεοῦ, i. e. *Pythagoras & Plato mundum a Deo factum arbitrati sunt & quod ad naturam attinet obnoxium interitui, quia corporeus, ideoque sensibus sit expositus, non autem periturum, providentia eum & Deo continente.* Quæ ultima *Plutarchi* verba idem significare videntur, quod citatus *Windeto* locus innuere videtur. *Luculentissimum* (ita pergit *D. Wolfius*) *omnium est, quod Numenius Pythagoricus ex Magistri sententia Sylvam i. e. ὕλην necessitatem cognominat, ex qua & Deo mundi machinam consitisse, Deo quidem persuadente, necessitate obsecundante, arbitratus est.* At si vel maxime concedamus, ὕλην materiam dici *Pythagoræ*, nondum inde constat, utrum per se ab æterno extiterit, nec ne. Unde colligo ex locis adductis vix clarum esse, quid de hoc argumento senserit *Pythagoras*. Nollem equidem cum *Cudwortho* asserere, *Pythagoram* creationem ex nihilo admisisse; cum perspicua argumenta ad manus non sint; at contrarium etiam perspicuis testimoniis niti, asserere non possum. Ut tamen verum fatear, magis probabilis mihi videtur sententia *Cl. Wolfii*, si universam veteris Philosophiæ faciem circa argumentum hoc perpendo, quam *Cudworthi*. (*)

VI. Ut

- (*) *Cl. Moshemius* in *Dissertat. de creatione ex nihilo* Sect. XIV. ex *Jamblichio* probat, *Philolaum Pythagoreum* bina admisisse rerum æterna principia. Utrum autem hoc testimonio certo inniti possimus, dubito. Rationes sunt duæ: prima, quod *Jamblichus* soleat frequentissime veterum sententias ad suas inflectere: secunda, quod ipsi discipuli *Pythagoræ* inter

VI.

Ut autem amplius constet, *Pythagoram Deum a mundo diffinxisse*, observandum, *eum Deo potentiam in materiam agendi concessisse*. Locus *Plutarchi* jam jam citatus, ostendit, *Platonem & Pythagoram concessisse*, mundum divina Providentia ortum, saltem materiam illam rudem & indigestam in ordinem fuisse redactam, ornatamque. Idem docet locus *Plutarchi* de placit. Philosoph. Lib. I. cap. 3. afferentis; *Unitatem secundum Pythagoram esse Causam effectricem*. Præter hæc, constanter profitentur *Pythagoricæ Philosophiæ sectatores, Deum provida sua cura Universum administrare*. Eleganter *Jamblichus* pag. 147. ἡ χειρὸν δὲ καὶ τὰ καθ' ἑκάστον, ὡς ἐστὶ διορίσει προσέειναι το διανοεῖσθαι περὶ τῶ Θεοῦ, ὡς ἐστὶ τε, καὶ πρὸς το ἀνθρώπινον γένος ἕτως ἔχει, ὡς ἐπιβλέπει καὶ μὴ ὀλιγοῖεν αὐτῷ. χρῆσιμον εἶναι ὑπελάμβανον οἱ Πυθαγορεῖοι πρὸς ἐκείνους μαθόντες, διδασκῶν γὰρ ἡμᾶς ἐπιστάτειας τοιαύτης, ἢ κατ' ἀμνηστὴν ἀνταρῶν ἐξιστάμεν. Τοιαύτην δὲ εἶναι τὴν ὑπὸ τῷ Θεῷ γινομένην

M 2

ἐπερ

se dissenserint; exempla ipse suppeditat Cl. Mosheimius, tum in hac ipsa citata pererudita Dissertat. Sect. XIII. tum in Commentario ad Cudworthum pag. 244. ubi postquam Cl. Wolfii, Pythagoram inter Dualistas referentis, mentionem fecisset, testimonio Chalcidii & Archelai tertii Seculi Scriptoris ostendit, quosdam Pythagoreos mali omnis originem in peculiari quadam anima in mundo latente quævisse. Præstabit igitur, si hoc in argumento judicium suspendamus. Conferatur de hoc argumento Eruditissimus Beaufobre in Historia Manicheismi pag. 31. sq. & Cl. Brukerus Hist. Philosoph. Tom. V. pag. 170. & Dissertat. Amænitat. Cl. Schelhornii Tom. VII. p. 217. in quibus locis contendit, *δυαδὸς* nomine non posse intelligi materiam.

ἔτι περ ἐστὶ το θεῖον τοιοῦτον ἀξίον εἶναι τῆς τε συμπαν-
τος ἀρχῆς. Ὑβριστικὸν γὰρ τῇ φύσει το ζῶον ἐφασθαι
εἶναι, ὀρθῶς λεγόντες, καὶ ποικίλον κατὰ τε τὰς ὁρμὰς κα-
τὰς ἐπιθυμίας καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν παθῶν· δειδῶναι
ἐν τοιαύτης ὑπεροχῆς τε καὶ ἐπανατασείας ἀφ' ἧς ἐστὶ
σωφρονισμὸς τις καὶ τάξις. Ὦντο δὲ δεινὴν ἐκαστον αὐ-
τῶν συνειδῶτα τὴν τῆς φύσεως ποικιλίαν μὴδε ποιεῖ λη-
θὴν ἔχειν τῆς πρὸς το θεῖον ὁσιότητος τε καὶ θεραπείας,
ἀλλ' αἰετὶ δεῖσθαι πρὸς τῆς διανοίας, ὡς ἐπιβλεπόντας
τε καὶ παραφυλαττόντας τὴν ἀνθρωπίνην ἀγῶνιν. i. e.
*Neque alienum fuerit adijcere singillatim quas cogi-
tationes de Numine concipiendas esse definiuerit. Nempe
quod existat, quodque ita se gerat erga genus humanum
ut illud inspiciat minimeque negligat: quod ab ipso edocti
Pythagorei plurimum utilitatis in se habere existimabant.
Huiusmodi enim regimine nobis opus esse, cui nullatenus
refragari valeamus: tale autem esse Regimen Dei:
qui cum tantus sit, dignum quoque esse qui Uniuersis
imperet. Recte enim ab iis dictum est, animal istud
proclive esse ad proteruiam: Itemque inclinatione cupi-
ditatibus aliisque affectibus varium. Ideoque tali emi-
nentia atque superinspectione opus habuisse, a quo mo-
deratio & ordo proveniret. Siquidem existimabit unum-
quemque naturalis huius mutabilitatis suæ conscium nun-
quam pietatis cultusue diuini obliuisci debere, sed assi-
due menti suæ proponere Numen, tanquam quod Homi-
num actiones obseruet, iisque indefinenter invigilet. Con-
feratur locus Sect. IV. adductus. Imo eo usque
progressi sunt, ut dicerent, Deum omnia, etiam
repugnantia efficere posse. Testatur hoc idem Jam-
blichus pag. 117. Ὅτι γὰρ εἶναι μὲν τὰ δυνάτα τοῖς
θεοῖς, τὰ δὲ ἀδύνατα, ὥσπερ οἶσθαι τὰς σοφιστομένους
ἀλλὰ πάντα δυνάτα. Hierocles etiam multus in eo
est, ut providam Dei curam ad omnia se se ex-
tenden-*

tendentem probet, atque laudet. Vide pag. 100. 127. 131. 132. Interprete *Curterio*. Iidem *precum necessitatem* urgent, ritusque multos, licet superstitiosos ad Deos colendos adhibuerunt, de quo alibi diximus.

VII.

At ulterius dispiciendum, quousque respectu ad hominem habito, Providentiam extenderint, & quid de Libertate hominis senserint. In disputatione illa quam *Abaris & Pythagoras* cum *Phalaride* habuisse dicuntur; *Pythagoras* ita loquens inducitur ad *Phalaridem*, apud *Jamblichum de Vita Pythag.* pag. 177. sq. Ἀπιδὼν γὰρ πρὸς τὸν Ἀβάρην εἶπεν, ὅτι ἔρξανθεν ἡ διαβασίς εἰς τε τὰ ἀέρια καὶ τὰ ἐπιγεία φερεῖσθαι πεφυκε. Καὶ ἐτι περὶ τῆς πρὸς τὸν ἔρξαν ἀκολυθίας πάντων διεξήλθε γνωριμωτάτα τοῖς πασι. Περὶ τε τῆς ἐν ψυχῇ αὐτεξουσίᾳ δυναμειὺς ἀναμφοιτβητικῶς ἀπέδειξε. Καὶ προῖων περὶ τῆς τε λογικῆς καὶ τε νητελίας ἐνεργείας ἐπέξηλθεν ἱκανῶς, καὶ ἔπειτα μετὰ παρρησίας περὶ τυρρανίδος τε καὶ τῶν κατὰ τυχὴν πλεονεκτημάτων πάντων, ἀδικίας τε καὶ τῆς ἀνθρώπινης πλεονεξίας ὅλης σφειρῶς ἀνεδίδαξεν ὅτι ἕδενος ἐστὶ ταῦτα ἀξία. Μετὰ δὲ ταῦτα θειαν παραινέσιν ἐποίησατο περὶ τῆς ἀρετῆς βίῃς, καὶ τὴν πρὸς τὸν κακίῃσιν ἀντιπαράβολὴν αὐτῆς προθυμῶς ἀντιπαρετείνει. Περὶ ψυχῆς τε καὶ τῶν δυναμειῶν αὐτῆς καὶ τῶν παθῶν ὅπως ἔχει ταῦτα σαφές, ἀπέκαλυψε καὶ τὸ καλλίῃσιν πάντων ἐπέδειξεν, ὅτι οἱ Θεοὶ τῶν κακῶν εἰσὶν ἀνάιτιοι, καὶ ὅτι νοσοὶ, καὶ ὅσα παθὴ σώματος ἀκαλασίας ἐστὶ σπερματά, περὶ τῶν κακῶς λεγομένων ἐν τοῖς μυθοῖς δηλεῖξεν τῆς λογικῆς τε καὶ ποιήτας. Τὸν δὲ Φαλαριν μετελεγχὼν ἐνέθεται, καὶ τὴν τε ἔρξαν δύναμιν ὅποια τις ἐστὶ καὶ ἐν δὲ ἐργῶν ἀπέδεικνυε· περὶ τε τῆς κατὰ νομὸν κολα-

σεως, ὡς ἱκόντως γίνεται τεκμηρία πολλά παρεθετο.
 Περι τε της διαφορας ἀνθρώπων προς τα ἄλλα ζῶα πα-
 ρεδείξει περιφανως. Et paucis interjectis: καὶ το με-
 γιστον των κατ ἐμαρμενην καὶ κατὰ νυν δρωμενων την
 διακρισιν ἐποίησατο καὶ των κατὰ πετρωμενην καὶ καθ-
 ἐμαρμενην. i. e. *Ad Aharin conversus docuit, quod a
 cælo in res aëreas & terrestres transitus quidam & des-
 census fieri soleat. Deinde pernotissima quæque differtit,
 quod omnia cæli ordinem sequantur. Item demonstravit
 animæ facultatem liberam sui que Juris esse, & longius
 progressus perfectas rationis mentisque operationes esse ad-
 struxit: ac ita demum solita libertate, de tyranide omni-
 busque fortunæ prærogativis, denique de injustitia omnium-
 que hominum avaritia, quam nullius ista cuncta pretiū
 sint, solide docuit. Hisque subjunxit divinam de vita
 optima definitionem; ejusque cum pessima comparatio-
 nem exerte instituit: Sed & quomodo anima cum suis
 facultatibus & affectibus se habeant, clarissime detexerit,
 quodque omnium præstantissimum est, demonstravit
 Deos non esse causam malorum, morbosque & si qua
 alia corpus male afficiunt ab intemperantia profeminari,
 reprehensis fabularum Scriptoribus atque Poëtis ob ea,
 quæ in fictionibus suis secius dicta extant. Hincque Pha-
 laridem redarguendo erudivit, quæque & quanta esset
 cæli potentia ex operibus ostendit: quodque penæ legibus
 sancitæ jure meritoque infligantur multis certisque argu-
 mentis probavit. Insuper quantum discrimen inter ho-
 minem & cætera animalia intercederet aperte indicavit
 . . . distincte etiam explanavit quæ fato, quæque ar-
 bitrio hominum fierent, ac de dæmonibus & immortaliz-
 tate animæ sapienter multa disputavit. Forte quos-
 dam offendent, quæ hic de Cæli potentia dicun-
 tur: postquam Aharis de cultu Deorum, Provi-
 dentia, de rebus, item quæ in cælo, & in terra
 sunt,*

funt, verba fecisset; tum vero Phalaris iratus, ἰτολμα δὲ πρὸς τὰς θεοὺς αὐτὰς βλασφημίας δεινὰς προσφέρειν, καὶ τοιαύτας οἷας ἂν ἔκείνος εἶπεν. i. e. *Ausius etiam in Deos ipsos graves, seque dignas blasphemias evomere*: videtur Phalaris ex eorum numero fuisse, qui Deos injustos, causamque mali fuisse adfererent; ob ea, quæ in terris geruntur: respondit ergo Pythagoras, *omnia quidem cæli ordinem sequi, sed mali tamen causam non esse Deum*, neque etiam Poëtarum crudis de Diis sermonibus vacivas esse exhibendas aures. Quod si igitur, uti antecedentia postulant, per *Calum* intelligamus Deum, cælorum Moderatorem, verum est omnia ex nutu cæli fieri. Ita intellexit hanc vocem Vir Summus G. Vossius de Orig. & progressu Idololatr. Lib. II. pag. m. 509. Usitatus, inquit, Græci Romanique per Jovem intellexere calum, quod factum imitatione Orientis, inque his Persarum, de quibus ita Herodotus κυκλὸν πάντα τὰ ἔρανα διακαλέοντες. Et Strabo Lib. XVI. τὸν ἔρανον ἡγούμενοι δια. In hac opinione non modo Vulgus Græcorum stulte cum Persis sapiebat, sed etiam Magnus Pythagoras, quippe & illi calum, sive æther Deus erat. Ita D. Vir. At postquam paucis interjectis, caute hic procedendum dixisset, cum Pythagoras unicum admiserit Numen, eumque in finem locum Hieroclis supra a nobis allatum, adduxisset, ita pergit Vir D. imo fortasse Pythagorici, quod hunc sensibilem Deum statuerent, vulgo tantummodo dederunt, quicum loquendum non sapiendum judicabant. Sane sic Plato sensit, ut alibi dicimus. Et constat Pythagoreos cælum potius habuisse pro musico Deorum organo. Nam eorum, ut & Platonis opinio erat, circumvolutione orbium cælestium concitatissima admirandum

M 4

excitari

excitari concentum atque eo respexit quoque Varro Satyr.
'Ovos λυγας

Quam mobilem Divum Iyram Sol ἀέμων

Quadam gubernans motibus Diis viget.

Ubi videmus cælum a Varrone nuncupari Divum Iyram, nempe ob suaviſſimam orbium cæleſtium harmoniam. Haſtenus Voſſius. Mirum eſt turbas excitari ob vocabulum, cum aliunde Auctoris mens ſit perſpecta: certe Pythagorico-Platonici clariffimis ubique verbis τα νοντα, a τοις ἀιδντοις diſtinxerunt, neque ullum eſt teſtimonium, quo Cælum ipſum pro Numine Supremo habuerint. Patet inſuper ex adductis Verbis Pythagoræ, eum Providentiam ita admiſſiſſe, ut tamen libertatem hominum in tuto, quantum potuit, collocaverit. Non nego Hieroclem ad Platoniorum mentem flexiſſe ſententiam Pythagoræ; at cum meliora ad manus non ſint, ipſeque pro Pythagoræ opinione venditet, neque aliunde etiam lucem afferre tuto poſſint V. Docti, licebit ex eo etiam argumentari: confer ergo hunc Comentar. inde a pag. 104. 140. ubi in eo eſt, ut mala cumprimis phyſica cum Dei virtutibus conciliet. In compendio pag. 111. ita de hoc argumento loquitur: Itaque voluntatis noſtræ divinique judicii nexum Infortunium parere: nihilque aliud totum hoc divinum exiſtere Infortunium, quam Dei adverſus peccata calculum. Atque ita artiſcioſa vocabulorum inventionem Dei curam animique libertatem atque immortalitatem ſimul inducere, neque fato aut Providentia fieri penitus; neque rursus fortuito & caſu: neque etiam in eodem Inſtituto vitam totam nobis contineri: ſed quæcunque poteſtate noſtra peccamus ea ad voluntatem referri: quæcunque autem ſcelera ſequuntur, ſecundum juſtitiae leges Fatum exiſtere, quæ vero bona a Deo potiſſi-

potissimum mittuntur, Providentiæ assignari: nihil denique eorum quæ sunt, ad temerariam & fortuitam causam referre: imo nec eorum quicquam, quæ fiunt: nisi ex eventu, atque nexu eorum, quæ Providentiæ & Fatum ipsaque voluntas per se operantur, primis efficientibus causis accedat, quod fortuitum appellatur. Exempli causa: Vult Judex in eum animadvertere, qui eadem perpetravit: & non in huncce hominem: sed eum etiam supplicio afficit, quem nolebat, quoniam homicidæ locum atque conditionem sibi assumpsit. Et est quidem Judici ex instituto in Homicidam lata sententia: ex eventu autem in huncce hominem, qui sponte personam Homicidæ subivit. Et rursus: eadem facere sceleratus volebat quidem: sed pœnas dare hoc nomine minime. Itaque & in illo prius extitit, homicidii quidem institutum, tanquam ab animi libertate dependens: sed inde postea contigit ut tormenta etiam atque molestiæ subsequerentur: quorum omnium lex ipsa causa est, quæ Judici voluntatem improbos atque homicidas damnandi, plectendique suggestit. Idem plane mihi in divina Natura etiam ipse considera, nempe cum voluntas humana, quæ mala sunt cupit admittere, eorum autem animus, quibus servandarum legum cura est, in scelera animadvertere toto conatu nititur; ex eo concursu divinum creari infortunium: cujus ratione, qui talia admisit, pari animadversione dignus efficitur. Altero quidem judicationis causam ad arbitrii libertatem, quæ vitiosa prætulit, referente: altero vero ad legalis disciplinæ rationem, quæ multa gravitatem in damnatis sequitur. Amborum autem conciliatricem legem ipsam existere: quæ bona quidem ut sint omnia (quantum potest) statuit: mali autem nihil. (*) Ex eodem fonte manarunt, tot

M 5

adhor-

(*) Cum autem Fatum, Providentiæ, Necessitas, diversas habeant significationes, sunt qui putent Providentiæ

adhortationes, quas ad discipulos atque omnis generis homines habuisse dicitur *Pythagoras*: quamvis enim non ex genuinis veræ Theologiæ principiis repetitæ sint illæ præceptiones; patet tamen eum

nomine non intelligendum esse secundum Pythagoram liberam Sapientissimi Numinis voluntatem; sed leges Universi & concatenationem causarum physicarum. Atque ita sentit Cl. Bruckerus Hist. Philosoph. Tom. 2. pag. 156. & 167. tribus nititur Doctissimus Vir locis. Primus est locus Plutarchi de Placitis Lib. I. cap. 5. quem supra produximus, ubi mundi necessitatem *περίκειδαι* ex mente Pythagoræ ait: duo sequentes extant apud Laertium. Lib. 8. Segm. 27. prior ita sonat:
 „ Fatum universorum, & eorum quoque, quæ per
 „ partes sunt, administrationis causam esse. Posterior;
 „ Hominibus cum Diis cognationem esse, quod &
 „ homo caloris particeps sit, unde & nostri Deum
 „ providentiam gerere. „ Quod locum Plutarchi attinet, jam supra diximus, explicitum ab eo non esse, quid necessitatis mundo incumbentis nomine intellexerit. Certe ubi de fato, & necessitate aliorum philosophorum sententias narrat, altum filet de opinione Pythagoræ; Interim cum idem asserat, mundum non perituum secundum Platonem & Pythagoram, quod Dei Providentia sustentetur, videtur idem intellexisse per necessitatem quod Plato. Prior locus ex Laertio citatus, nihil videtur significare, quam Deum non minus singularium, quam universorum curam gerere. Certe nisi aliunde mens Pythagoræ nota sit, vix ex hoc loco quid de Providentia vel Fato senserit Samius, colligi poterit. Ultimus denique locus obscurior est, quam ut inde inferri possit, nonnisi leges físicas per Providentiam intellexisse Pythagoram; antecedentia ita sonant. „ Solem item
 „ & lunam & reliqua sydera Deos esse; quippe in
 „ illis superare calorem, qui sit vitæ auctor. Lu-
 „ nam quoque a Sole illustrari, hominibusque esse

eum saltem hoc supponere, mentem esse liberam, poenæ ac præmii caparem: proferamus ex multis unum tantum testimonium. Extat illud apud *Jamblichum* pag. 163. *In genere (inquit) dicitur Pythagoreos*

„ cum Diis cognationem, quod & homo caloris particeps sit; unde & Deum &c.,, Nemo non videt quam parum apte inter se oratio Laërtii cohæreat, nimirum huc redire connexio videtur, homo & Dii caloris participes sunt; Ergo Deus hominis curam gerit. Nimirum sydera sunt Dii, habent calorem, in homine etiam calor est, qui vitæ principium: ergo Deus calorem illum conservare tenetur. Sane obscurior est hæc ratiocinatio, quam ut fundamentum Interpretationis sententiæ Pythagoræ esse possit. At fac putare Laërtium, Deum ideo nostri curam gerere, quod is, quemadmodum nos, ex ætherea natura constet, nihil aliud inferri inde posset, quam Deum æthereæ naturæ, mentem nostram conservare, neque enim toti ex æthere componimur. Ergo summa ratiocinationis esset; Deus, qui ejusdem naturæ est, ac mens nostra, mentis curam gerit. At ubi tandem manent omnia testimonia veterum clamantium, Pythagoram per Monada nonnisi intellectualem principium intellexisse? ubi manent tandem omnia illa attributa intellectualia, quæ Deo tribuit Pythagoras? Tandem, si Deus cum maxime æthereæ naturæ sit, nostrique curam gerat, quod consimilem mentem nacti sumus, nondum sequitur, Deum cum mundo, seu cum mente necessario conjunctum; Deum omni consilio destitui & libertate ad mundum regendum, vinculum tandem illud inter Deum & mundum esse necessarium: verbo, cum nullibi naturam providentiæ & conjunctionis Dei cum mundo perspicue delineaverit Pythagoras, mallem ego in generalibus propositionibus, veterum testimoniis confirmatis, de Providentia a Pythagora admissa subsistere, quam duriores sententiam ei adscribere.

reos perinde obvios quosvis ac familiares adhortari, ut a voluptate sibi caveant, tanquam a re summæ cautionis indiga: nullo enim nos alio quam isthoc adfectu vehementius decipi & in peccata præcipites agi: hinc generatim videntur contendisse, ne unquam ad voluptatem collineantes aliquid capteremus. Hunc quippe finem ut plurimum inhonestum, noxiumque esse: itaque eo proposito ad agendum nos accingere debere, ut bonum honestumque primo loco spectemus, utilitatem vero commoditatemque in secundis collocemus, & hoc quidem iudicio non vulgari opus habere. De cupidinibus, uti vocantur, ista docuisse Viros illos referunt: Ipsam quidem cupiditatem esse concitationem quandam animæ & impetum, appetitionemque, qua juxta inclinationem sensuum atque adpetitus sensibilis repleti aliquibus rebus aut quarundam rerum præsentia frui, desideramus. Vicissim vero esse quandam cupiditatem, quæ ad evacuationem tendit, quaque abesse a nobis quædam & non sentiri volumus. Multifarium autem esse hunc affectum, & præ omnibus fere, qui se in homine exserunt affectibus, pluriformem. Sed & plerasque hominum cupiditates extrinsecus accersitas esse, & propria hominum opera comparatas; ideoque illas magna cura ac custodia & minime perfunctoria exercitatione indigere; nam naturale quidem esse, ut corpus exinanitum alimoniis refocilletur: idemque postquam repletum est juxta naturæ ductum evacuatione opus habere: aut exquisitos cibos, aut curiosam delicatamque vestem ac stragula aut sumptuosa splendidamque habitationem concupiscere, id vero accersitum esse: eodem modo se rem habere cum suppellectili, vasis, ministris, pecore ad vescendum apto. Universe autem cum humanis affectibus ita comparatum esse, ut nusquam consistant, sed in infinitum abripiant. Quapropter a prima statim juventute prospiciendum & cum cura attendendum, ut

mature

mature quæ appetenda sunt , expetant , vanasque & superfluas cupiditates fugiant; adeoque ab huiusmodi adpetitionibus imperturbati purique permaneant , eosque ipsos contemnant, qui eo quod cupiditatibus impliciti sunt, dignos se contemptu reddiderunt. Cumprimis vero animadvertere licere, vanas illas, damnosas, exorbitantes & effrenatas cupiditates iis dominari, qui eminentiori quadam potestate conspicui sunt, nihil enim tam absonum esse, quo huiusmodi tam puerorum, quam virorum & mulierum animus se non incitet.

ORA-

JO. JACOBI ZIMMERMANNI
DISQUISITIO
de
RELIGIONE PYTHAGORÆ.

Pars posterior.

Sect. VIII.

SEd videamus tandem, quid *Sanctius* noster de
mentis nostræ natura, statuque post mortem
senferit. *Plutarchus de Placit. Philosoph. Lib. I.*
cap. 3. ita de hac materia ex mente *Pythagoricorum*
loquitur: Καὶ ἡ ἡμέτερα ψυχή (Φησιν) ἐκ τετραδὸς
συγκεῖται, εἶναι γὰρ ὄν, ἐπιστημὴν, δόξαν, αἰσθησιν,
ἐξ ὧν πάσαι τέχνη, καὶ ἐπιστήμη, καὶ αὐταὶ λογικοὶ
ἔσμεν. νῦν μὲν ὅν ἡ μόνος ἐστίν. Ὁ γὰρ νῦν καὶ αἰ
μοναδικὰ θεωρεῖται. Ὅσον πολλῶν ὄντων ἀνθρώπων
οἱ μὲν ἐπὶ μερὲς εἰσιν ἀνακιδῆλοι, ἀπεριληπτοὶ καὶ
ἀπειροὶ, ἀλλ' αὐτοὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἓνα μόνον νοῦ-
μεν, ὡς εἴς τε ἐτύχεν ὁμοίος· καὶ ἵππῳ ἓνα μόνον
νοῦμεν. Οἱ δὲ ἐπὶ μερὲς εἰσιν ἀπειροὶ. Ταῖς γὰρ
εἰδῇ ταῦτα πάντα καὶ γένη καὶ αἰμοναδικὰς εἰσιν, διὰ
καὶ ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστη αὐτῶν τῶν ὄντων ἀποδιδόντες, λε-
γούσι, ζῶον λογικὸν ἢ ζῶον χρεμετιστικὸν ῥήσον· διὰ τῆ-
τος ὅν νῦν ἡ Μόνος ὡς ταῦτα νοῦμεν. i. e. *quin* *U*
animam nostram Pythagorici ajunt quaternione constare.
Esse enim hæc quatuor, mentem, scientiam, opinionem,
sensum: unde omnes scientia ac artes profectæ sunt, ipsi-
que ratione præditi propterea sumus. Mens enim est uni-
tas, quod mens quæ percipit, unitatis in morem percipit.
Exempli causa, multi sunt homines. horum unus quisque,
pro

pro se percipitur sensu, numerus eorum a nobis definiri nequit. Unicam vero mens hominis notionem concipit, quæ in singulis repræsentatur. Idem de equo & aliis intelligimus, quorum Individua (ut Logici appellant) sunt innumera: formæ enim, sive species itemque genera omnia rationem habent unitatis: ita singula eorum deficientes dicunt, animal ratione præditum, animal himniens: hæc causa est cur mens, quæ formas rerum percipit, unitatis adficiatur nomine. ()* Hæc doctrina Pythagoræ convenit, cum modernorum Philosophorum de anima decretis. Mea opinione firmissimum argumentum, quo probatur mentem esse rem intelligentem petitur ab *unitate perceptionis rerum per sensus ad nos delatarum*. Ponamus, id quod mentem vocamus, esse corpus, cujuscunque tandem molis, aut figuræ: ponamus nos naribus admove- duas plantas, unam v. gr. rosam suaveolentem, alteram male olentem, quod si mens nihil aliud esset quam corpus, duplex in illa anima corporea per sensationem fieret motus: at unde tandem esset judicium, duas illas sensationes inter se conferens? rursus ponamus nos cernere *canem*: fundamenti loco statuendum totum nihil habere posse, nisi quod omnes partes totius possideat: quod si igitur omnes partes animæ illius corporeæ haberent sensationem, sequeretur necessario,

(*) Quam incerta atque dubia sint, quæ de Tetracty Pythagoreorum Veteres & recentiores tradiderunt, egregie docet Cl. MOSHEMIUS in notis ad CUDWORTHUM Tom. I. pag. 451. sq. Cæterum ego nullam præstare fidem Pythagoram per omnia recte de operationibus mentis sensisse, aut recentiorum philosophorum de simplicitate mentis humanæ sententias jam suo tempore admisisse.

fario nos semper plures videre oportere canes; quod tamen nunquam fit, si dicas singulas partes hujus animæ sentire; at singulas particulam tantum canis v. g. pedem, vel caudam; certe ita per omnem æternitatem nunquam idea canis animo repræsentaretur. Quod si enim v. gr. anima illa ex mille constaret particulis, quarum unaquæque sensationem haberet partis canis, v. gr. auris, oculi, caudæ, tum quælibet earum nihil aliud animadverteret, quam quod sensit, & unde tandem & quidem tanta rapiditate enasceretur illud judicium in ea, se nimirum vidisse *canem* non aliud *animal*? denique si mens esset res divisibilis, nulla idearum abstractarum esset intelligentia, & universalium: mens nihil nosset, nisi quod actu sensus ferret, hinc rectissime mentem nostram Monada appellavit *Pythagoras*: posita autem hac adsertione fundamentum feliciter jactum est ad demonstrandam mentis immortalitatem. Eam *Pythagoras* & discipuli ipsius, si antiquis credimus, admisit: *Cicero Tusc. quæst. Lib. I. Sect. 38.* inquit: *Pherecydes Syracusanus primus dixit animos hominum esse sempiternos, hanc opinionem discipulus ejus Pythagoras maxime confirmavit, qui cum Tarquinio Superbo regnante in Italiam venisset, tenuit magnam illam Græciam cum honore & disciplina, tum etiam auctoritate, multaque post secula sic vixit Pythagoreorum nomen, ut nulli alii docti viderentur.* *Plut. de pl. Phil. Lib. I.* docet, *Heroes Thaleti & Pythagora esse κεχωρισμένους ψυχὰς τῶν σωμάτων, καὶ ἀγαθὰς μὲν τὰς ἀγαθὰς. κακὰς δὲ τὰς φαντασίας* i. e. *animas a corporibus separatas, bonorum quidem bonas, & malorum malas.* Confirmat idem *Lactantius Lib. 7. cap. 8. De Zamoiside Servo Pythagora testatur Jamblichus in vita Pythag.*

ibag. pag. 146. Ζαμολξίς γὰρ Θραξ ὢν καὶ Πυθαγόρῃ δεῖλος γινόμενος, καὶ τῶν λόγων τῷ Πυθαγόρῃ διακχσας, ἀφελθεὶς ἐλευθερὸς καὶ παραγενομένος πρὸς τῆς Γέλας, τῆς τε νομῆς αὐτοῖς ἐδήκε, καὶ θαπερ καὶ ἐν ἀρχῇ ἐδηλωκαμέν, καὶ πρὸς τὴν ἀνδρείαν τῆς πολιῆς παρεκαλεσε, τὴν ψυχὴν ἀθανάτιον εἶναι πείσας· ἐτι καὶ νυν Γαλαῖαι πάντες, καὶ οἱ Τραῖτες, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβαρῶν τῆς αὐτῶν ὕψος πείθουσιν, ὡς ἐκ ἐστὶν φθάρησαι τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ διαμενεῖν τῶν ἀποθανόντων, καὶ ὅτι τὸν θάνατον, ὃ φοβήσθαι, ἀλλὰ πρὸς τῆς κινδυνὸς εὖρος ὡς ἐκλεον. i. e. *Zamolxis Thrax & servus Pythagoræ, postquam sermones Pythagoræ percepisset, manu missus, atque ad Getas reversus & leges ipsis tulit, sicut ab initio diximus, & ad fortitudinem populares suos incitavit, dum iis animæ immortalitatem persuasit, unde etiam Galatæ omnes & Thraces & alii multi Barbarorum liberos suos instituunt, ut credant animam interitus expertem esse mortuisque superstitem manere; adeoque illis mortem non extimescendam, sed firmato animo periculis occurrendum.* Idem confirmat Hierocles pag. 100, 103. sq. *Diod. Siculus princip. Lib. 8. Porphyrius de vita Pythag. pag. 24. Edit. Küsteri.* Hanc autem de Immortalitate mentis doctrinam errore de μίμψωσι turpiter inquinavit: novi quidem esse viros eruditos, qui symbolice hæc interpretentur; at hos errare alibi probavimus: loca veterum evidentiora sunt, quam ut aliter intelligi possint. Hæc autem sententia inutilem reddit immortalitatem mentis, seu potius persuasionem de ejus immortalitate. Aliter quidem sentit Vir quidam doctus in *Observat. Hallens. Tom. 2. Obs. x. concedit erroneam esse illam de μίμψωσι opinionem: at absurdam*

furdam esse, atque cum Immortalitate mentis pugnantem negat: & non opus est, ut multis disputemus, utrum illa sententia non solum erronea, sed & absurda sit dicenda; ex natura erroris, quo nomine hæc sententia sit adpellanda, patebit. Cum immortalitate autem mentis pugnare eam sententiam, nisi velimus λογισμαχίην, evidentissimum est; quando mentem immortalem esse dicimus, non tantum adserimus, eam subsistere destructo corpore, quandoquidem & corpus nostrum hoc sensu immortale est; neque quod actionum suarum sit non nescia, sed quod ita actionum suarum quas in vita perpetravit ita sibi sit conscia, ut præmii & pœnæ ob vitam, vel bene vel male transactam, capax sit. Qui mentem particulam esse æream vel igneam contendunt, non eam affirmant post mortem in nihilum verti, cum hujus sententiæ nullum sit plane certum argumentum? at immortalem esse negant: quando igitur Pythagoras asseruit mentem post corpus destructum existere, non statuit eam simul esse immortalem, quia præmiorum & pœnarum, quæ mortem statim subsequuntur, capacem negat. Si enim mille corpora ingreditur, atque in iis actiones semper novas producit, statui corporis, in quo est, convenientes, atque æterna erit illa Revolutio, pœnæ & præmia locum habere non possunt: Ille, qui bene vixit & post mortem præmio esset adficiendus, corpori inseritur bestię, in qua mens illa non sine molestissimo sensu habitat, atque ita memor actionum optimarum, doleret tamen pœnas sibi esse inflictas: præsertim autem miseria illa augetur, si cogitemus, quot molestiis vita hæc nostra sit obnoxia & quam parum humane pleraque tractentur ani-

Tem. III.

Z

malia,

malia: certe gravissimum argumentum, quo homines ad bene agendum stimulari solent, si perpetuam illam & nunquam cessaturam animarum migrationem admittas, evanescit; frustra sunt tot adhortationes ad virtutis studium acuendum factæ, neque ulla ratione patet, quomodo dura hæc sententia cum Optimi Numinis natura & virtutibus consistere possit. Sumamus exempli loco ipsum *Pythagoram*. Ille, si *Jamblichus* & *Porphyrus* credimus, virtuti per omnem vitam acerrimo studio vacavit, difficillimaque itinera, ut sapientiam addisceret, fecit; at tragica tandem periit morte: quod si jam vel maxime statuas, mentem ipsius in corpus migrasse, in quo tranquillior vitam exegerit; certum tamen est, beatam omni ex parte non fuisse, sed metu futuræ migrationis in durius aliquod ergastulum, semper fuisse sollicitam, atque vehementer agitatam, hinc spes omnis, quæ ex virtute speratur, præscinditur: nunquam, quod alii ex gentilibus tamen sibi persuadebant, credere potuit *Pythagoras*, se perventurum in loca amœna fortunatorum nemorum, sedesque beatas. *Empedocles* de se apud *Laërtium* ait:

Ἦδη γὰρ πόλ' ἐγὼ γενομένη κερὸς τε κυρὴ τε
Θυμναὶς οἶωνος τε καὶ ἐξ αἴλος ἐμπυρός Ἰχθύς.

i. e. *Nam (memini) fueram quondam puer atque puella,
Plantaque & ignitus piscis, pernixque Volucris.*

Si in locum pœnæ puella, vel puer fuit, cur in piscem habitatum ire debuit, vel aliud animal? certe homini plane voluptatibus immerso, pœnæ loco non erit, si nullis legibus in posterum erit obnoxius, sed molliter vivere poterit: verbo, absurda est
Pytha-

Pythagoræ sententia de *μίσμφορῶν*, si credidit hominem in has terras positum, ut recte factis sibi viam ad felicitatem muniat; Deumque pro diversitate vitæ, quam viximus, post mortem cum hominibus acturum.

IX.

Tempus autem est, ut tandem dispiciamus, quibus argumentis *Viri docti* probent, *Pythagoræ* Atheismi reum esse. Utuntur autem ad hoc probandum, partim locis quibusdam veterum, partim ratiocinantur ex ipsis principiis *Pythagoræ*. *P. Baylius* in *Lexico* voce *Pythagoras*, cum primis nititur quodam loco *Ciceronis*, ex quo impietatis eum convincere vult in *Continuat. des pensées diverses* p. 333. ait: je vous renvoie à l'objection victorieuse, que *Cicéron* a proposée contre le dogme de *Pythagoras* touchant la nature ou la prétendue unité de Dieu. Is autem exstat de *Nat. Deor. Lib. I. Sect. 27. p. m. 277.* atque ita sonat: Nam *Pythagoras*, qui censuit Deum animum esse, per naturam rerum omnem intentum & commeantem, ex qua animi nostri carperentur, non vidio distractione humanorum animorum discerpi & dilacerari Deum; & cum miseri animi essent, quod plerisque contingeret, tum Dei partem esse miseram: quod fieri non potest. Velim hic ante omnia attendi, hic loqui *Vellejum Epicureum*; qui non adeo accurate solet veterum enarrare opiniones, atque difficultates sæpe undecunque collectas movet: continet autem hæc objectio quatuor propositiones: [1] est, Deum esse animum, [2] Animum divinum per omnem naturam rerum esse intentum, [3] Mentes nostras ex animo illo sive Deo carpi, [4] Cum multorum hominum mentes miserae sint, necesse esse, Deum ipsum, cujus partes

Z 2

sint,

sint, miserum esse. Consideremus singulas propositiones, easque cum aliorum testimoniis conferamus, ut eo magis pateat quo fundamento superstructa sit *Velleji* objectio. Et 1. quidem Deum ex mente *Pythagoræ* animum esse, supra, ni fallor, abunde probavimus: addamus autem, ut clarius mens ejus constet, loca quædam *Pythagæorum* veterum de natura Dei. Ita *Hippodamius Thurius Pythagoræus* in *Opusc. myth.* *Galei* pag. 659. Των δη λογων ἔχοντων ζῶων τα μεν ἐντι αὐτοτελῆα, ὅσα δι αὐτῶν τελεῖται ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἑδενος ἐπίδειξιν τῶν ἐξωθεν, ἔτε πόλι το ἡμεν, ἔτε πόλι το καλῶς ἡμεν. τοιοῦτος δὲ κεν εἴη ὁ Θεός. i. e. *jam ratione quadam prædita perfectæ sunt, quæ per se sunt perfectæ, nec ulla re externa, vel ut sint, vel ut bene sint, indigent, qualis quidem sit Deus.* Idem pag. 661. Ὁ μὲν ὧν Θεός ἔτε μαθῶν παρὰ τινος τῶν ἀρετῶν, ἀγαθός ἐγενέσθαι, ἔτε ἐπισυναρξάμεναι αὐτῶν τὰς τύχας εὐδαιμον. Φυσεὶ γὰρ ἦν ἀγαθός καὶ φυσεὶ εὐδαιμων, καὶ αἰεὶ ἦν, καὶ ἔσεται καὶ ἔδεσθαι ὑπολείψει τοιοῦτος ἔων ἀφθαρτός ἔων, καὶ φυσεὶ ἀγαθός. i. e. *ac Deus quidem nec virtute ab aliquo percepta bonus, nec felicitate comitante beatus est reditus. Etenim natura tum bonus tum beatus erat, semperque & fuit & erit, nec unquam talis esse desinet, cum interire non possit.* Idem pag. 664. mundum adspectabilem a Deo distinguit solerter, neque sine Numine harmoniam Universi consistere posse ait: Μη (inquit) ὑπαρχοισας γὰρ ἀρμονίας καὶ ἐποψίος θὰς, περὶ τον κόσμον, ἐκ ἀν ἐδυνάτο συνημεν ἐτι καλῶς ἔχοντα τα ἐγκεκοσµαµενα: *Siquidem absque harmonia divinaque mundi cura non possent, quæ constituta sunt in statu suo permanere.* *Estrypthamius* apud *Galeum* p. 665. Βίος ἀνδρῶν τελεῖται, θεῷ μὲν λη-
πεται,

πείλαι, τω μη αὐτοβελῆς ἦμεν. ἀλογων δὲ ζῶων καὶ
 ὑπερεχει, τω ἀρείας καὶ εὐδαιμοσύνας ἐπιμοιρὸς
 ἦμεν. ὅτε γὰρ ὁ Θεὸς τὰς ἐξωθεν αἰτίας πόλιδος
 ἐντι. (Φυσεὶ γὰρ ἀγαθὸς ἔων καὶ Φυσεὶ εὐδαιμων
 ἐξ ἑαυτῷ τελειὸς ἐντι), *perfecta hominis vita quom-*
admodum Deo cedit, quoniam ipsa perfecta non est, ita
brutis præstat, quoniam virtutis & beatitudinis est particeps.
Nam nec Deus æternam causam requirit, (cum enim na-
tura bonus ac beatus sit, per se perfectus est) Idem
 p. 666. Τω θηϊὸν ἀνδρῶπον, πολυέλεσάϊον ζῶων, εἰς
 τὸν κόσμον ἐσωκίτεν, ἀντίϊμον μὲν τὰς ἰδίας Φυσεὶ
 ὀφθαλμον δὲ τὰς τῶν ὄντων διακρομασίος. i. e. Ho-
 minem Deus animal præstantissimum, & ut sua natura
 respondens, ita Universi constitutionis oculum in immundo
 collocavit. Archytas p. 673. Διαφέρει δὲ Θεὸς ἀνδρῶ-
 πῳ ἀγαθῷ, ὅτι Θεὸς μὲν ἔ' μονὸν εἰλικρινὴ καὶ δι-
 λυσμενὰν ἔχει τὰν ἀρείαν ἀπὸ παντός τῳ θνήϊῳ πα-
 θεὸς, ἀλλὰ καὶ τὰν δυνάμιν αἰτίας ἀΐρῳλον πεπα-
 ται καὶ ἀνυπευθυνοῖ, ὡς πρὸς αἰωνικῶν ἐργῶν σεμ-
 νοβία τε καὶ μεγαλοπρεπείαν. ἀνδρῶπος δ' ἔ' μονὸν
 τῳ θνάϊῳ τῆς Φυσεὶ καίασαμαίι μῆνοα ταύϊαν
 πεπαίαι. ἐστὶ δ' οὐκαὶ καὶ δι' ἀγαθῶν ἀμείρειαν (ita
 haud infeliciter legendum conjicit M. Meibomius)
 καὶ διὰ συνηθείαν ἰχυρεὶν καὶ διὰ Φυσιν μοχθηρεὶν,
 καὶ δι' αἰλλὰς αἰτίας πολλαῖς, ἀδυναίει καὶ ἀκρεὶν
 γεναθῆμεν παναλαθεὸς ἀγαθῷ. i. e. Eo autem
 differt a bono Viro Deus, quod Deus non tantum
 sincera & omnis humana perturbationis experte vir-
 tute præditus est, verum etiam ejus facultatem tran-
 quillam & liberam pro æternorum factorum Maje-
 state ac Magnificentia possidet: Homo vero non tan-
 tum per naturam humanam ea minore fruitur, ve-

rum saepe vel per bonorum neglectum , vel per potentem consuetudinem , vel per pravam naturam , vel per alia multa , non potest veri Boni fastigium assequi. Idem pag. 677. Στρατεύματος μὲν γὰρ ἀγγέλως στρατός , πλωτῆρων δὲ ὁ κυβερνήτης , τῷ δὲ κόσμῳ Θεός , τὰς ψυχὰς δὲ νοός . i. e. *Exercitui praest Imperator , nautis Gubernator , mundo Deus , animo Mens.* Καὶ Θεῷ μὲν εὐδαιμόσυνα καὶ βίος ἀρεῆς . *Polus Pyth.* pag. 703. Ἐν κόσμῳ μὲν ὧν αὐτὰς τὰν ὅλαν ἀρχὴν διαστράλλοισα , προνοία τε καὶ ἀρμονία καὶ δικα , γένεσ τινος Θεῶν ἔτω ψαφίζαμένων . i. e. *Et in mundo quidem totum administrans Imperium Providentia , Harmonia , ac Dīce vocatur ex Deorum quorundam decreto.* Jamblīch. in *Protrept.* ejus fragmentum exhibet Jo. North. pag. 734. ita eleganter loquitur : Ὅσις ὧν ἀναλυσταὶ οἷός τε ἐντὶ πάντα τὰ γένεα ὑπὸ μιᾶν τε καὶ τὰν αὐτὰν ἀρχὴν , καὶ πάλιν συνθεῖναι τε καὶ συναριθμησασθαι , ἔτος δοκεῖ μοι καὶ σοφώτατος ἤμεν καὶ πάνναλαβεστος . ἔτι δὲ καὶ καλὰν σκοπιὰν εὗρηκεναι ἀφαιδυνάτος ἐσσεῖσθαι τὸν Θεὸν κατοψέσθαι , καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ συστοχείᾳ καὶ τάξει τὰ ἐκείνῃ κατὰ κεχωρισμένα , καὶ ταυτὰν ἀρματηλάτον ὁδὸν ἐκπορῖσασθαι , τῷ νόῳ κατ' εὐθείαν ὁρμαθῆναι καὶ τελοδρομῆσαι , τὰς ἀρχὰς τοῖς περᾶσι συναψάντα , καὶ ἐπιγινόντα ὅτι ὁ Θεὸς ἀρχὰ τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐστὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαν τε καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων . i. e. *quicumque ergo resolvere possit omnia genera , quae sub uno eodemque principio conduntur , et dein rursus componere ac numero compingere , ille mihi videtur Sapientissimus et longe veracissimus.* Porro pulchram speculam reperiit

riit, e qua Deum contemplari potest, atque omnia in rerum serie & ordine ab illo separata; & latissimam hanc viam ingressus recta in animo perget, metamque attinget, principia suis finibus annectens & exploratum habens, Deum esse principium, medium & finem rerum omnium, quæ secundum justitiam & rectam rationem perficiuntur. Theodoret. de Græc. affect. pag. 489. Tom. IV. edit. Sirmondi, Pythagoram cum Socrate & Anaxagora Deum professum & Movada vocasse adserit. Non jam provocabo ad libellum Timæi Locri adserentis, Deum esse mentem ab omni materiæ labe plane secretam, pluribus id ostendi in *Apologia Platonis*. Ex adductis omnibus illis locis patet, Pythagoram, Deum sapientissimum admisisse, eumque a materia, rebusque omnibus in oculos incurrentibus, distinxisse, verbo, Movada sensu strictissimo habuisse. Accedamus ad 2am propositionem Velleji, hæc talis est: *Animus ille, sive mens illa; per naturam rerum est intenta, per eamque commeat*. Si græca, ex quibus Cicero hæc repetiit, ad manus essent, melius de vi hujus phraseos judicare possemus. Cum autem Pythagoras professus fuerit, Deum mentem esse, convenienter huic opinioni verba sunt explicanda. Sensus autem talis est: Mens omnia pervadit, in omnibus efficaciter operatur, omnia fovet, nihil sine ea subsistit; hinc in libro quem *Sacrum Sermonem* inscripsit apud Jamblichum pag. 123. Ἐφα τὰν ἀριθμὸν ὁσίαν αἰδὼν εἶναι μὲν ἀρχὰς προμάθεσθαι τῷ πάλῳ ἔρανῳ καὶ γῆς καὶ τὰς μέλας φυσίος. i. e. dixit numeri essentiam esse æternam, principium esse providentissimum universi, cæli, terræ & intermediæ naturæ: Quod si quis dicat nos verba illa, mens

universum mundum permeat, mollius interpretari, non negabimus; At simul jure a nobis id fieri contendimus. Si quis *Apostolum Paulum* audiret dicentem, omnia in Deo esse, vivere, & moveri, & contenderet, hæc ex mente *Spinozæ* esse intelligenda, omnes sine dubio clamarent, vim inferri verbis *Pauli*: cum aliunde notum sit, quid de Deo senserit *Paulus*, quamque solerter eum a mundo, rebusque omnibus creatis distinxerit. Idem ergo hic dicendum videtur, solus adest in quæstione illa locus *Velleji*; agitur non de quæstione frivola, sed maximi momenti; quæritur utrum *Pythagoras Atheismi* jure possit postulari. Adduximus ingentem copiam testimoniorum veterum scriptorum: omnes testantur, eum Deum pro mente purissima, & a materia longissime secreta, habere; convenienter ergo hisce interpretamur mentem Auctoris: potest, verum est, etiam ex mente *Spinozæ* dici, Deum esse mentem omnia permeantem & pervadentem; sed tum ratiocinandum est ex principio *Spinozæ*: atqui nondum probatum *Pythagoram* de una tantum substantia i. e. toto Universo idem sensisse. Pergimus ad *tertiam* propositionem, quæ talis est: *Ex animo, id est Deo, mentes nostræ capiuntur*. Hic vero in verbis est quædam varietas. *Lactantius* & *M. Felix* legunt, ex quo omnia, quæ nascuntur, animalia vitam capiunt: quod si hanc lectionem admittamus; nihil aliud inde concludi potest, quam Deum non esse truncum vel inertem quamdam materiem; sed cunctis vitam tribuentem, si ve jam animalium sentiendi, hominumque intelligendi vim, si ve motum intelligas, nihil est, quod non bonam possit ferre interpretationem: at maneamus jam in verbis *Cicæronis*: triplicem ea phrasis potest admittere significationem. (1) significare potest,

potest, mentes nostras esse *particulas essentiae divinae*; Deumque esse corpus ex infinitis corpusculis constans, quorum mentes nostrae omnes sint partes: (2) denotare potest, Deum esse Spiritum; mentes autem nostras essentiae illius spiritualis quaedam esse *ὑποστασµατῶν*: (3) denique *Pythagoras* his verbis potuit significare, ex Deo, tanquam immenso Oceano prodiisse mentes nostras, ita tamen, ut in Deo subsisterint, non tamen tanquam partes Dei. Quod ad postremam interpretationem spectat, potuit *Pythagoras* credere, mentes nostras esse originis divinae, in Deo ratione quadam nobis hominibus imperscrutabili subsistisse, & latuisse; suo tempore autem ex Deo, tanquam Oceano animarum, prodiisse: quin haec etiam cogitatio in mentem venire potuerit *Pythagorae*, cum multa alia sublimia excogitaverit, nullus dubito; hoc autem sensu intellecta verba *Ciceronis*, aliquid significarent, de quo quidem persuasus & certus non potuit esse *Pythagoras*; at periculosa non adeo esset, vel erronea sententia. Priorem interpretationem quod attinet manifeste falsa est; ex universa enim *Philosophiae Pythagoricae* natura constat, eum Deum pro Monade, Ente plane ab omni materiae labe secreto habuisse: Restat ergo *secunda* sententia, secundum quam mentes nostrae essent intellectualis illius Substantiae primae, intellectuales partes: at difficulter & haec admitti potest, si veterum testimonia admittimus. Quo enim tandem sensu esset Deus *Μονάς*, si ex infinitis componeretur mentibus? cur tandem quicquid ex partibus constat, quicquid non simpliciter unum est, vocavit *Διαδέξ*? an non infinitae numero mentes jure vocarentur *Διαδέξ*? Eo ipso, quod Materia, in multas est divisa partes vocatur *δύας*; si Deus ex tot mentibus a se

realiter distinctis constat, non minus *Δουαί* posset appellari, neque consentit hoc testimonium *Ciceronis* cum aliis testimoniis veterum, certe *Hierocles* ad *auræa carm. Pythag.* p. 133. aliter loquitur: *Φαίνεται [inquit] ἐπὶ μὲν τῶν ἀνδρωπίνων ψυχῶν ἑκάστην αὐτὸς ὑπόστας. ἐπὶ δὲ τῶν ἀλογῶν μὴ γένεσθαι, προτείνων τὴ διαπλαττεσθαι αὐτὰ φύσει, ὥς Πλατωνὶ δοκεῖ καὶ Τιμαῷ τῷ πυθαγορείῳ, εἶδέν μὲν προσεχέσθαι τῶν θνητῶν δημιουργημάτων εἶναι τὰ θεῶν τιθεμένοις. τὰς δὲ ἀνδρωπίνους ψυχὰς γινεσθαι ἐκ τῶν αὐτῶν κρατῆρος τοῖς τε ἐγκοσμίοις θεοῖς καὶ τοῖς δαίμοσιν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἡρώσι. i. e. videtur quidem singulos hominum animos ipse produxisse: brutorum autem sola genera; illis natura fingenti commissis, uti Platoni Timæoque Pythagoræo visum est, quibus prout nihil eorum, quæ morti sunt obnoxia, a Deo immediate conditum esse; animos autem hominum ex eadem temperatione, qua mundani Dii atque Daimones, ipsique etiam illustres Heroës factos esse: Similiter pag. 139. Καὶ ἔγω τῶν αἰδίων δημιουργημάτων τὰ δημιουργοῦ καὶ ἡ ἀνδρωπίνη ψυχὴ ἀνευρίσκειται ὁδὸν αὐτῇ καὶ τῆς θείας ὁμοιωσεως μετέσθαι. Aliter loquitur etiam quam *Cicero* *Timæus* *Locrus* apud *Gal.* p. 556. Jam vero (inquit) post mundi constitutionem mortalium animantium generationem molitus est Deus, ut ad imaginem illam perfectus esset plane atque absolutus. Humanam igitur animam ex iisdem rationibus atque potentiis contemperatam atque divisam distribuebat, Natura alteratrici hoc tributo ministerio: quæ acceptis harum rerum mandatis ipsius Opificis quasi vicem obivit in mortalibus & diurnis animalibus effi-*

efficiendis , quorum animas quasi per fluxum quendam instillabat : ita alias quidem a luna , alias a sole , alias a ceteris quæ in alterius parte oberrant astris deducebat. Unam animam excepit , quæ ejusdem potentia prædita est , quam in parte illa rationis particeps admiscuit , imaginem sapientiæ his qui bono fato fruuntur , nam humana anima altera pars est rationis particeps & intelligens : altera rationis expers atque insipiens. Hæc loca ut de aliis nil dicam , probant Pythagoram longe aliter de origine mentis nostræ sensisse quam Vellejus est interpretatus , qui totius Systematis Pythagorici nexum non enarravit , nedum explicuit : At instat Baylius in *Continuat. des Pensées diverses* pag. 333. dicens : Ce qui pourroit faire croire , que ce savant (de Cudwortho loquitur) Anglois attire a son hypothèse a force de bras & des machines , tout ce , qu'il rencontre , c'est qu'il pretend , que Pythagoras a été un véritable unitaire ; qu'il me soit permis d'user de ce mot , pour designer la doctrine de l'Unité de Dieu. Mais comment est ce , que ce Philosophe mériteroit ce nom la , puisque de l'aveu de M^s Cudworth il a parlé quelque fois de Dieu comme de l'ame du monde ? y a-t-il rien , qui soit composé des parties plus distinctes & plus discordantes , qu'une telle ame ? comme sont énormes les inimitiés , les antipathies , les guerres des animaux , & des nations ? Combien sont elles incompatibles avec la véritable unité & substance , de principe , de cause , & de tout ce , qu'il vous plaira : provocat ad J. Clerici *Bibl. Select.* Tom. 3. pag. 68. ubi hæc verba extant : Le premier Philosophe d'ont l'Auteur montre , qu'il n'a crû qu'un Dieu

Dieu supreme, est Pythagore. Cependant il pretend, qu'il a eu une idée confuse d'une Trinité de personnes dans la Divinité, parce qu'il décrit Dieu tantot comme une Unité, ou comme il parloit une Monade, tantot comme un Esprit, & tantot comme l'ame du Monde; noms dont les Platoniciens se sont servis depuis, pour exprimer la suprême de leurs Trinitez. Non disputabo hic de Trinitate ex mente Pythagoræ; certum enim est Platonicos recentiores, ad suam sententiam stabiliendam, Pythagoræ dicta ad nutum suum explicasse, atque tres substantias gradibus perfectionis inter se distinctas admisisse; hoc unum dico; Baylium veterum testimoniis non munitum, omnia arripere, quæ ad hypothesein suam stabiliendam facere posse existimat: aut enim Pythagoras per animam mundi idem intellexit, quod Platonici; aut aliud quid. Si prius, ostendendum ex Philosophorum illorum decretis Animam mundi, & Deum, unam numero absolvisse substantiam; probandum, animam illam mundi, cum omnibus rebus corporeis necessario conjunctam copulatamque fuisse: probandum, omnes animas partes esse animæ mundi. Si aliud tandem intellexit nomine animæ mundi, hoc iterum perspicuis locis probandum fuisset. Baylius pag. 120. des pensées diverses quid de Anima mundi sentiat aperuit; at nullibi probavit, veteres Pythagoreos, & Platonicos huic ipsi fuisse addictos sententiæ: unus illi locus Ciceronis, loco omnium testimoniorum est, ad sententiam suam comprobendam; iniquum autem est, testes multos fide dignos, in negotio, de quo agitur, exercitatos, spernere, atque rejicere; Unum autem, cui nullo

nullo jure tantum tribuas, admittere, & ex ejus testimonio de re omnium gravissima judicare. (*) Audiamus aliam accusationem petitam ex testimonio Theophili ad Autolycum Lib. 3. p. m. 120. Πυθαγόρας δὲ τὸς αὐτὰ μοχθήσας περὶ Θεῶν καὶ τὴν ἀνω καὶ κάτω πορείαν ποιησάμενος, ἔχατον ὀρίζει Φύσιν καὶ αὐτομάτιστον εἶναι. Φησὶ δὲ τῶν πάντων Θεὸς ἀνδρῶπων μὴδὲν φροντίζειν. i. e. vertente Th. Reinesio; Pythagoras postquam adeo de Diis laborasset, & huc illuc (apud varias & remotas Gentes) discurrisset, ultimum determinat, eum Naturam esse, fierique omnia fortuito, & Deos mortalium nullam curam gerere. Pag. 121. Eum confert cum Euehemero & Epicuro negantibus, uti perhibet, εἶναι Θεοσεβείαν καὶ πρῶοιαν. ib. p. 136. 3de

(*) Si verum fateri volumus, plane impossibile est, veram sententiam Pythagoræ de hoc argumento in apicum proferre: hinc placet mihi ingenuum atque sapiens judicium Cl. Moshemii, quod exstat in notis ad Cudworthum pag. 446. ita autem sonat: *Non ii sumus hodie, quibus ex paucis Veterum verbis universam Pythagoræ sapientiam & disciplinam integrum sit metiri: Ad Pythagoram imprimis quod attinet, quæ de eo memoria sunt prodita, ita pugnant inter se, tamque varia sunt & ambigua, ut, si quis pusillo tantum valeat ingenio, omnia omnium Philosophorum scita, & decreta in illis reperire queat. Qui hodie Cartesianus videbitur, si velit, ex hac Schola quidam Pythagoras, cras, si alius labori parcere nolit, ad Gassendi scholam migrabit: sed hunc hominem Spinoza facile mox rapiet & suum faciet. His non obstantibus uno hoc Ciceronis testimonio iniectus J. Basnage, Pythagoram Spinozismi reum facere voluit Tom. 3. Histoire des Juifs. pag. 538.*

Οὐ ἀγενήτος , inquit , ὁ κόσμος ἐστὶ , καὶ αὐτοματισμός τῶν πάντων καθὼς Πυθαγόρας καὶ οἱ λοιποὶ πεφλυαρηκάσιν. Quanti hoc testimonium *Theophili* sit habendum , vel me tacente omnes vident ; nihil nempe : pugnat enim cum cæterorum omnium , quorum testimonia adduximus , verbis ; pugnat cum universa *Philosophiæ Pythagoricæ* indole. Nullum vestigium in *Pythagoræ* Scriptis , quæ quidem pro talibus habentur , negatæ Providentiæ vel αὐτοματισμοῦ reperitur. Neque provocat bonus Pater ad testes , quos in hoc negotio adferre oporteret. Sane , qui libellum hunc *Theophili* evoluit , facile apprehendit , eum hominem fuisse σμικρὸν τὸν νῦν , miserum Scripturæ Interpretem , & in Hist. Philosoph. peritiæ cum Clem. Alex. Origine, Theodoro , nulla ratione comparandum , hominem denique , qui antiquis Philosophis sine accurato examine multa tribuit , quæ a sententiis , quas defendebant , longissime fuerunt remota. Sane si *Pythagoræ* Philosophus incidisset in hunc libellum , atque perspexisset , quam male mentem suam fuisset interpretatus , dubium non est , quin hæc interpretandi ratio maligna animum suum a Religione Christiana magis abalienasset ; adeo verum est , potius singulari divinæ Providentiæ cura , quam eruditione , & prudentia Doctorum primæ ætatis promotam fuisse sanctissimam Religionem.

X.

Alii , ut Atheismi reum faciant *Sarrium Philosophum* , ex ipsa Systematis Pythagorici natura , argumenta depromunt. H. Foppius olim Rector *Gymnasii Bremensis* in Dissertat. de Atheismo Veterum Philosophorum *Bremæ sub præsidio Cl. J. Hasæi habita*
ad

ad doctrinam de numeris provocat, atque ex hoc fonte contra Pythagoram insurgit: *Quemadmodum, inquit, omnes numeri ex multiplicatis constant Monadibus, adeoque nihil sunt nisi monades, quæ respectu compositionum nonnisi alios sortiuntur Characteres; ita etiam Pythagoras res quasvis, quas conspiciamus, & quæ ad hoc Universum pertinent, varios Dei Characteres formasque varias nominavit. Id vero quam prope à Spinozismo distet, nemo non intelligit. Solide hanc objectionem refutavit V. Doctissimus, J. Syrbius, Professor olim Acad. Jenensis in dissertat. de Origine Atheismi pag. 42. dicens: Sed vero non res in hac Philosophia, sed rerum Symbola sunt numeri, quæ si alieno applicentur, & ultra tertium comparationis quod vocant, scopumque suum extendantur, quæ portenta non ex iis conflare posse existimabimus? Ad monadem quod attinet, non Deum solum eo designabant nomine, sed & intellectum seu mundum intelligibilem, ipsum etiam mundum adspectabilem, quem quatenus Spiritu constare putabant, & materia ἀρσενοςυλην vocabant, chaos præterea, animam, imo etiam justitiam centrum Jovis turrim, & quicquid unquam in quolibet genere valere potest pro principio. Hinc igitur cum dixerunt forte: mundum constare ex monadibus; ineptum fuerit & ridiculum aliud concipere monadis genus, quam quod materiam notat. Contra vero cum Deus ipse dicitur monas, numerorum omnium principium simul & finis: hoc applicari minime debet, quod nonnisi de monade in genere causæ materialis verum est: sed hoc potius tenendum, monadem, non minus a numero, quam numerum a monade toto calo differre. Quod quidem cum luculenter satis inculcetur a Veteribus*

bus numerorum Doctoribus; tantum profecto abest, ut hinc Atheismum conficere possis, ut pro opposita veritate valere debeat potius: Provocat dein V. Doctus ad locum Macrobiani de Somn. Scip. cap. 6. pag. 19. dicentis: Unum autem, quod Monas, id est Unitas dicitur, & mas idem & femina est: par idem atque impar: ipsa non numerus, sed fons & origo numerorum. Hac Monas initium finisque omnium, neque ipsa principii aut finis sciens ad summum refertur Deum, ejusque intellectum a sequenti numero rerum sequestrat: nec in inferiore post Deum gradu eam frustra desideraveris. Hac illa est mens ex summo enata Deo, quae vices temporum nesciens in uno semper, quod adest, consistit aevae; quumque utpote una non sit ipsa numerabilis, innumeros tamen generum species & de se creat, & intra se continet. (2.) Addo ego, praeterquam quod certum sit, per Monadem plane aliud, quam atomum denotari; loquitur Pythagoras de Monade prima, quae omnium rerum causa est, per quam sine dubio non potuit intelligere atomum proprie sic dictam; cum denuo in aeternum rediret eadem quaestio; unde etiam causam primam τὴν Monada per excellentiam vocarunt Pythagorici. Fatetur hoc Sextus Emp. Lib. X. pag. 675. edit. Fabric. dicens: Καὶ μὴν ἔδε ἐνεσι Φαναι ὅτι αἰωνίως συμβεβηκεν εἶναι τὰς ἀτομὰς. καὶ διὰ τὸ τοῦ δυναδὰς σωματικὰς ἔσας τῶν ὅλων ἀρχεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ οἱ τὰς ὁμοιομερείας καὶ οἱ τὰς ὀγκῶν, καὶ οἱ τὰ ἐλαχίστα καὶ ἀμερῆ λεγόντες εἶναι στοιχεῖα, αἰώνιον ἀπολείπῃσι τῶν τῶν ὑποσῶσιν, ὥστε μὴ μαλὸν τὰς ἀτομὰς ἢ ταυτ' εἶναι στοιχεῖα. Ἐπτα

Ἔτῃ καὶ δεδοῶ, ταῖς ἀληθεύσαις αἰωνίαις εἶναι τὰς
 ἁτομῆς, ἀλλ' ὅν τρόπον οἱ ἀγεννητον καὶ αἰωνιον
 ἀπολείποντες τον κοσμον, ἔθεν ἦττον προς ἐπινοίαν
 ζητῶσι τὰς πρῶτον συνησαμενάς αὐτον ἀρχάς.
 ἔτω καὶ ἡμεῖς, φασιν οἱ Πυθαγορικοι, των φυσικων
 φιλοσοφων κατ' ἐπινοίαν σκεπτομεθα, το, ἐκ τινων
 τα αἰωνια ταυτα καὶ λογω θεωρητα συνεστηκε σω-
 ματα· καὶ σωματα μεν ἐκ ἀν' ἐπαιμεν, ἐπει δεη-
 σει κακεινων σωματα λεγειν εἶναι συστατικα. καὶ
 ἔτως εἰς ἀπειρον προβαινσσης της ἐπινοίας ἀναρχον
 γινεσθαι το παν. λειπεται ἀρα λεγειν, ἐξ ἀσωμα-
 των εἶναι την συσασιν των νοητων σωμάτων. i. e.
Sed neque licet dicere quod aternas esse accidit atomos,
ἔ ideo posse, cum sint corporeæ, Universorum esse principia.
Primum enim, ἔ qui similes partes ἔ qui molecu-
las, ἔ qui minima individua dicunt esse Elementa
eorum aternam relinquunt substantiam; quo fit ut non
magis atomi, quam ea sint Elementa. Deinde etiam si
datum fuerit, revera aternas esse atomos: attamen quo
modo, qui mundum relinquunt ingentum ἔ aternum,
nihil secius ad eum mente cogitandum, quærunt princi-
pia, quæ ipsum primum constituerunt. Ita etiam nos
quoque, inquiunt Pythagorici, naturalium Philosophorum
more cogitantes consideramus, ex quibusnam consistit hæc
aterna ἔ ratione contemplanda corpora: aut ergo sunt
corpora, quæ ea constituunt, aut incorporea. Et cor-
pora quidem non dixerimus, quoniam oportebit dicere
etiam illa consistere e corporibus: ἔ ita in infinitum
procedente cogitatione, esse Universitatem principii ex-
pertem. Restat ergo ut dicatur ex incorporeis constitui
corpora quæ percipiuntur intelligentia. Hinc etiam Cl.
Fabricius in subjecta his verbis nota ait: Notat (in-
quit) haud sufficere, ut aliquid pro primo principio ha-
 Tom. III. A 2 beatum,

beat^{ur}, cum diversæ diversorum Philosophorum opinio-
 nes extent de principiis omnibus æternis; & quidem ip-
 sum mundum sibi persuaferunt ortu & initio carere: ita-
 que recurrendum esse cogitatione ad infinitas, quibus ab
 æterno talia esse potuerint, quibusque consent, rationes
 neque in corporali textura acquiescendum, sed ad in-
 telligibilia & incorporalia esse ascendendum. Hinc idem
 Sextus eodem libro pag. 679. Φασιν ἐν ταῖς ἀρ-
 χαῖς ταύταις τὸν μὲν τῶ δρώντος αἰτίῃ λόγον ἔπε-
 χεῖν τὴν Μοναδὰ τὸν δὲ τῆς πασχυσης ὕλης, τὴν
 δυάδα; καὶ ὃν τρόπον τῆς ἐξ αὐτῶν ὑποσάντας
 ἀριθμοὺς ἀπετελεσάν, ἔτω καὶ τὸν κόσμον, καὶ παν-
 τὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ συνεσχέσαντο. i. e. dicunt ita-
 que in his principiis unitatem tenere rationem causæ agen-
 tis, binarium autem rationem causæ patientis. Et quo-
 modo eos qui ex iis constant effecerunt numeros: ita eti-
 am mundum construxerunt, & quæcunque sunt in mun-
 do. Sane locus ille clarissime ostendit mentem
 Pythagoræ, convenitque cum reliquorum testimo-
 niorum sensu: hinc jam jam citatus Fabricius ait:
Itaque Jamblichus in Theologumenis Arithmeticæ p. 6.
& 7. ex Pythagoricorum mente Μοναδὰ confert cum Deo
causa rerum omnium, patrisque & matris vicem omnibus
rebus præbente. Quod si igitur Pythagoras, vel ma-
xime dixisset, universum ex atomis constare,
nondum tamen probatum esset, Eum Atheum es-
se: probandum enim foret, eum præter atomos
nihil admisisse; Causam nullam primam intelle-
ctualem ab atomis prorsus distinctam. (3) Nescio
quid sibi velint verba D. Foppii dicentis; Pythago-
ram res quasvis, quæ ad hoc universum pertinent, va-
rios Dei Characteres formasque nominasse: Si his ver-
bis significare voluit, omnes partes mundi ad Es-
sentiam Numinis pertinere, Deumque ex omni-
 bus

bus simul junctis constare, supponitur id quod in quaestione est: Neque quicquam probat, quod objicit, *Pythagoram* dixisse, nihil oriri, nihil interire. Supra enim ex *Plutarcho de Placit. philosoph.* Lib. 2. cap. 4. diximus, quo sensu hæc interpretanda sint. Restat locus aliquis, qui exstat in *Secundi Philosophi*, uti putant, *Pythagorici*, sententiis, apud *Galeum* pag. 635, in quo Deus vocetur ἰδία πάλων ἐσις: Respondet ad h. objectionem *D. Syrbius disertat. citata* pag. 43. sq. cujus verba, quoniam in paucorum manibus esse solent ejusmodi disputationes, adponam. Sed prima (inquit) hic testis non est exceptione major. Nam quæ sub ejus nomine circumferuntur argutiola & ænigmata, sed vel spuria, ut ne ad Secundum quidem referri possint; non genuina, vel saltem interpolata plane sint. Et si verus eorum auctor Secundus fuit; unde etiam constat eum genuinum fuisse Pythagoricum? fabulam ego credo & scomma vulgi, ex silentio hominis perpetuo natum; quod ille tamen non ex disciplina Pythagoræ, sed perpetrati incestus penitentia ac dolore maternæ mortis tenuit; ut ulcisceretur vocem qua in concubitu Matri innotuerat. Hæc enim sceleris horrore mortem sibi conscivisse dicitur. Saltem in sententiis istis nihil invenio Pythagorici; imo sunt quædam huic disciplinæ plane contraria v. gr. quando mundus vocatur αὐτογεννητὸν θεωρημα, spectaculum ex se natum, mors vero αἰωνίος ὕπνος, somnus æternus & ἀπολυσίς πάλων dissolutio omnium; quæ verius hortum Epicuri referunt, quam Pythagoræ Sindonem; deinde si rem ipsam consideres: tota illa Dei descriptio ænigmatica est, & ea tantum innuere videtur, quæ Dei nomine indigitata sint a variis: Apponam ipsam definitionem Dei, quandoquidem *D. Syrbius* hoc neglexit: Θεός (inquit) ἰστὶ ἰδιοπλασὸν Ἀγαθόν, πολυμορφὸν ἑκάστω, ἀσυνούσιον ὕψωμα, πολυχαρακτὸν μορφωμα, δυσ-

νοούμενον ζήτημα, ἀθανάτος νῦν, πολυδιοικητὸν πνεῦμα, ἀκοιμήτος ὀφθαλμός, ἰδία πάντων ἔστι, πολυωνυμὸς δυνάμεις, παγκράτης χεὶρ, φῶς, νῦν, δυνάμεις. Quis tandem ex conglomeratis tot diversis sententiis unam præ cæteris eligeret, quæ errori obnoxia videretur, cæteris alto silentio suppressi? At pergit D. Syrbius: Dum hæc scribo in memoriam mihi venit locus quidam Porphyrii, haud postremi Philosophiæ Pythagoricæ & Platoniciæ Interpretis; ubi intellectus seu mundus intelligibilis adpellatur πατα ἔστι τῶν ὄντων, Universalis rerum Essentia: Verum non est, ut ex eo Spinozismum Pythagoricum vel Platicum probari posse existumes: non enim de Deo summo, sed de mundo intelligibili sermo est Porphyrio. Plato autem, quem hac in parte Pythagoræ premere vestigia notum est, Deum seu bonum ἔστιν non esse, sed dare, disertissimis verbis docet: Unde simul adparet, ἔστιν non semper per hoc ipsum per quod aliquid est Ens, sed aliquando formam productricem, ut ita dicam, denotare. Harum igitur formarum complexum παταν ἔστιν τῶν ὄντων appellarunt mundum intelligibilem. Quem si & ἰδίαν πάντων ἔστιν hoc est complexum formarum primarum νοήτων, & originalium adpellari posse contendas, coacta nonnihil videri posset interpretatio, sed quæ simul omnem Atheismi suspensionem facile diluat. Hactenus D. Syrbius. Hoc unum ego addo, etiamsi Pythagoras Θεὸν Πάντων ἔστιν dixisset, nondum, nisi aliunde ejus mens fuisset perspecta, Atheismi postulâri posset; Quid si enim cum modernis Leibnizio & aliis, Deum mundum intelligibilem vocasset, in quo essent ἔστιν τῶν πάντων, non formaliter, uti in Scholis loqui solent, sed eminenter? at nec his opus est contra Pythagoræ oppugnatores interpretationibus. Hoc unum contra eos sufficeret, si dicamus, quod quicquid alicujus ponderis fuit in doctrina

na

na *Pythagoræ*, simul cum obitu Samii fuerit oblivioni traditum; unde quam certa sint argumenta contra decreta ipsius allata nemo non videt. Videantur testimonia ad hoc probandum a *Cl. Moshemio* allata in notis ad *Cudworthum* Tom. I. pag. 445.

FINIS

